

Opinia dotycząca wprowadzenia karalności sporządzenia przez biegłego opinii nierzetelnej lub bez zachowania należytej staranności

1. Uwagi wstępne

Sporządzenie pogłębionej analizy prawnoporównawczej wymagałoby przeprowadzenia gruntownych badań nie tylko treści uregulowań zawartych w kodeksach karnych poszczególnych państw, ale również sięgnięcia do wypowiedzi doktryny zawartych w piśmiennictwie danego państwa oraz do orzecznictwa. Informacje takie są trudno dostępne, a ich właściwa interpretacja wymaga gruntownej znajomości poszczególnych porządków prawnych. Ze względu na bardzo ograniczone ramy czasowe sporządzenia niniejszej analizy, została ona ograniczona wyłącznie do przedstawienia treści przepisów zawartych w kodeksach karnych wybranych państw- przede wszystkim europejskich, z pominięciem państw systemu common law. O wyborze państw decydowała dostępność tekstu kodeksu karnego. W sumie analizie poddano treść przepisów 37 państw. Poniższy tekst został opracowany w oparciu o teksty kodeksów karnych znajdujących się na stronie <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes> (stan na dzień 26 lutego 2016 r.). W przypadku, gdy tekst kodeksu pochodzi z innego źródła, zostało ono wskazane w przypisie. Autorka korzystała w większości przypadków z tekstu w języku angielskim; jedynie w przypadku krajów niemieckojęzycznych- z tekstu w języku oryginału. Użyte w treści poszczególnych przepisów angielskie określenia mogą nie oddawać ich dokładnego znaczenia w języku oryginału. Trudno więc pokusić się o ich wykładnię i wyciągać z ich brzmienia dalej idące wnioski.

2. Aktualny stan prawny w Polsce

Sądzę, że warto przyjrzeć się obecnie istniejącym w polskim kodeksie karnym przepisom dotyczącym składania fałszywych zeznań, fałszu dokumentów i poświadczania nieprawdy.

Kluczowy jest tutaj niewątpliwie art. 233 § 4 k.k. Stanowi on, że biegły rzeczoznawca lub tłumacz, który przedstawia fałszywą opinię lub tłumaczenie mające służyć za dowód w

postępowaniu sądowym lub innym postępowaniu prowadzonym na podstawie ustawy, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3. (Takiej samej, jak świadek składający w analogicznej sytuacji fałszywe zeznania). Przedmiotem ochrony jest tutaj dobro wymiaru sprawiedliwości w postaci jego prawidłowego funkcjonowania i wiarygodności ustaleń dokonywanych w przewidzianych prawem postępowaniach.¹ Pojemna formuła „w postępowaniu sądowym lub innym postępowaniu” pozwala na zastosowanie tego przepisu w odniesieniu do każdego postępowania sądowego, nie tylko w sprawach karnych (na każdym jego etapie) oraz we wszelkich innych postępowaniach np. administracyjnym czy dyscyplinarnym, a także przed sejmową komisją śledczą. W wielu państwach taką ogólną formułę zastępuje się wyliczeniem postępowań, a także ich etapów, w których mają zastosowanie przepisy dotyczące składania fałszywych zeznań czy oświadczeń.

Jest to przestępstwo umyślne, które może być popełnione w zamiarze bezpośrednim lub ewentualnym. Ma charakter indywidualny, popełnić je może tylko osoba wskazana przez ustawodawcę, czyli biegły, rzeczoznawca lub tłumacz. Chodzi tutaj zarówno o osoby wpisane na listę biegłych sądowych (tłumaczy) lub rzeczoznawców, jak i o osoby powołane ad hoc do konkretnej sprawy.

O wiele istotniejsze z punktu widzenia niniejszego opracowania jest przyjrzenie się znamionom strony przedmiotowej. Czyn polega na przedstawieniu fałszywej opinii lub tłumaczenia, mających służyć za dowód w określonym postępowaniu. Biegły² może przedstawić opinię w postępowaniu w dwojaki sposób- pisemnie oraz ustnie; przy czym w tym samym postępowaniu mogą się pojawić obie te formy odnośnie do tej samej kwestii (tzw. opinia uzupełniająca). Pojęcie „przedstawia” obejmuje i złożenie pisemnej opinii, i wypowiedzenie jej ustnie, czy w przypadku tłumacza- dokonanie tłumaczenia „na bieżąco”. Ustawodawca posłużył się określeniem „opinia fałszywa”. Szerzej kwestia ta zostanie rozwinięta w następnym punkcie. W tym miejscu należy zwrócić uwagę, że pisemna opinia, ekspertyza czy przekład stanowią dokument w rozumieniu kodeksu karnego. Osoba uprawniona do jego wystawienia nie może popełnić przestępstwa fałszu dokumentu poprzez jego podrobienie czy przerobienie, ponieważ jako osoba uprawniona do jego wystawienia, może w nim dokonywać zmian, korekt, poprawek, etc. Niewątpliwie w obecnym stanie prawnym opinia fałszywa to opinia, w której potwierdzono nieprawdę lub zatajono prawdę. Można się zastanawiać nad przyjęciem wykładni rozszerzającej tego znamienia, włączając w

---

¹ M. Mozgawa [w:] M. Mozgawa (red.), Kodeks karny. Komentarz, Warszawa 2015, s. 643.

² Będę posługiwać się tylko tym określeniem, ale *mutatis mutandi* uwagi poczynione odnośnie do biegłego odnoszą się także do rzeczoznawcy i tłumacza.

jego zakres nie tylko opinię, w której potwierdza się nieprawdę lub zataja prawdę, ale także opinię zawierającą nieścisłości, braki, sporządzoną nie *lege artis*. Trudno jest o sformułowanie wniosków odnośnie do funkcjonowania takiej wykładni w praktyce, ponieważ mało jest orzecznictwa na ten temat. Nie ma także bieżących danych statystycznych. Jednak w świetle przepisów kodeksu postępowania karnego taka rozszerzająca wykładnia wydaje się być nieuzasadniona. W art. 201 k.p.k., mowa jest o opinii niepełnej, niejasnej oraz o opinii, wewnątrz której zachodzi sprzeczność (a także o opiniach, między którymi zachodzi sprzeczność). W takim wypadku można wezwać tych samych biegłych lub powołać innych. Ustawodawca w obecnym stanie rzeczy nie przewidział zatem karalności takiej opinii, a jedynie sposoby konwalidacji opinii niespełniającej ogólnych wymagań.

Polski ustawodawca, podobnie jak to jest w innych porządkach prawnych, przewidział możliwość nadzwyczajnego złagodzenia kary, a nawet odstąpienia od jej wymierzenia, gdy fałszywe zeznanie, opinia lub tłumaczenie dotyczy okoliczności, które nie mogą mieć wpływu na rozstrzygnięcie sprawy oraz gdy sprawca dobrowolnie sprostuje owo fałszywe oświadczenie przed choćby nieprawomocnym rozstrzygnięciem sprawy (art. 233 § 5 k.k.).

W aktualnym stanie prawnym biegły przedstawiający opinię, która nie jest fałszywa, ale opracowana niezgodnie z zasadami sztuki, oczywiście błędna, etc. może ponieść odpowiedzialność karną na podstawie innych przepisów- niekryminalizujących wprost zachowania biegłego. W pewnych sytuacjach może wchodzić w grę samoistna odpowiedzialność na podstawie art. 239 k.k., gdy biegły tak konstruuje opinię, że nie zawiera ona treści nieprawdziwych, ale świadomie prezentuje treści w sposób wprowadzający w błąd. Jeżeli biegły jest funkcjonariuszem państwowym, może wchodzić w grę jego odpowiedzialność z art. 231 k.k., a w przypadku, gdy za niewłaściwe sporządzenie opinii osoba pełniąca funkcję publiczną przyjęła korzyść osobistą, majątkową lub ich obietnicę- z art. 228 k.k. Zachowanie biegłego może także wyczerpywać znamiona przestępstwa z art. 234 k.k. (fałszywe oskarżenie) i 236 k.k. (zatajenie dowodu niewinności).

Przepis art. 233 § 4 k.k. może pozostawać w zbiegu rzeczywistym właściwym z przepisem art. 235 k.k. (tworzenie fałszywych dowodów), art. 236 k.k. (zatajenie dowodów niewinności), art. 239 k.k. (utrudnianie postępowania karnego), a także z art. 231 k.k. i art. 228 k.k., gdy biegły będący funkcjonariuszem publicznym przekroczył uprawnienia lub nie dopełnił obowiązków lub osoba pełniąca funkcję publiczną przyjęła korzyść osobistą lub majątkową albo ich obietnicę za zatajenie w opinii prawdy lub przedstawianie nieprawdy, czyli sporządzenie opinii fałszywej.

3. Analiza proponowanych pojęć

Na wstępie warto zaznaczyć, że w literaturze sędowo- psychiatrycznej i sędowo- psychologicznej niewiele się na ten temat pisze. Można jedynie znaleźć stwierdzenie, że do obowiązków biegłego należy „osobiste przeprowadzenie ekspertyzy i opracowanie opinii z przestrzeganiem zasad obiektywizmu, sumiennosci i uczciwości”, a „opinia i ekspertyza muszą być prawdziwe, to znaczy zgodne z rzeczywistością oraz zasadami nauki i praktyki”.³

3.1. Opinia fałszywa

W obecnym stanie prawnym ustawodawca posługuje się takim pojęciem. Wydaje się, że przedstawienie fałszywej opinii, ekspertyzy czy tłumaczenia *sensu stricto*, chociaż pojęciowo możliwe, nie występuje często w praktyce.

Przy analizie tego pojęcia należy odnieść się przede wszystkim do znaczenia, w którym funkcjonuje ono na gruncie już istniejących w kodeksie karnym przepisów. Sięgając do wykładni językowej, należy odwołać się do znaczenia tego słowa w języku polskim. Słownik języka polskiego podaje ich pięć; jedynie dwa pierwsze odnoszą się do kontekstu interesującego w świetle niniejszego opracowania. „Fałszywy” zatem to tyle co „podrobiony” lub „niezgodny z prawdą”.⁴ Taka wykładnia jest stanowczo niewystarczająca, należy zatem sięgnąć po inne jej rodzaje, np. wykładnię systemową.

Kodeks karny zna dwa rodzaje fałszu (dokumentu)- materialny (art. 270 k.k.) i intelektualny (art. 271 k.k.).

Fałsz materialny możliwy jest w przypadku istnienia dokumentu mającego postać materialną.⁵ W omawianym kontekście- może dotyczyć wyłącznie opinii, etc. sporządzonej pisemnie. Opinia fałszywa w tym znaczeniu byłaby to opinia, niebędąca w istocie opinią, czyli sporządzona przez osobę do tego nieuprawnioną. Do momentu wejścia w życie zmian w kodeksie postępowania karnego (1 lipca 2015 r.) biegli powoływani byli przez sąd lub prokuratora. W przypadku stałych biegłych sądowych (wpisanych na listę biegłych sądowych), istnieje domniemanie, że posiadają oni odpowiednie kompetencje do wydania opinii, ponieważ o wpisie na listę decyduje prezes Sądu Okręgowego, zadaniem którego jest ustalenie, czy osoba ubiegająca się o wpis ma odpowiednią wiedzę, doświadczenie, etc. Także w przypadku biegłego powołanego ad hoc przez organ wymiaru sprawiedliwości można było

---

³ D. Hajdukiewicz, Podstawy prawne opiniowania sędowo- psychiatrycznego w postępowaniu karnym, w sprawach o wykroczenia oraz w sprawach nieletnich, Warszawa 2007, s. 199.

⁴ <http://sjp.pwn.pl/szukaj/fa%C5%82szywy.html> stan z dnia 27.02.2016 r.

⁵ Por. J. Piórkowska- Flieger, Fałsz dokumentu w polskim prawie karnym, Kraków 2004, s. 271 i n.; J. Piórkowska- Flieger [w] T. Bojarski (red.), Kodeks karny. Komentarz, Warszawa 2016, s. 813.

założyć, że organ ten sprawdził kompetencje biegłego. Nie można oczywiście wykluczyć sytuacji, w których biegły ubiegający się o wpis na listę mógłby przedłożyć dokumenty potwierdzające niezgodnie z prawdą ukończenie przez niego odpowiednich studiów czy uzyskanie wymaganych kwalifikacji zawodowych. Wydaje się, że po dopuszczeniu do udziału w postępowaniu karnym biegłego powołanego przez stronę, ryzyko wystąpienia w procesie osoby nieuprawnionej do wydania opinii wzrosło. Osoba uprawniona do wystawienia dokumentu nie może dopuścić się fałszu materialnego w postaci przerobienia lub podrobienia dokumentu, ponieważ jako jego autor może wprowadzać doń poprawki. W takim ujęciu zbiór elementów pojęcia „fałszywa opinia” byłby w istocie zbiorem pustym. W tak rozumianym pojęciu opinii fałszywej nie mieści się opinia zawierająca braki, nieścisłości, wewnętrznie sprzeczna.

Z oczywistych względów fałsz materialny nie odnosi się do opinii przedstawianej ustnie.

Przy interpretacji pojęcia opinii fałszywej należałoby chyba zatem sięgnąć do wykładni pojęcia „fałsz” powstałej na gruncie art. 271 k.k. (fałsz intelektualny).⁶ Chodziłoby tu więc o opinię, w której poświadczą się nieprawdę. Zgodnie z utartym orzecnictwem poświadczenie nieprawdy co do okoliczności mających znaczenie prawne może polegać na potwierdzeniu okoliczności, które nie zaistniały lub na ich zatajeniu albo zniekształceniu.⁷ W tym znaczeniu opinia fałszywa oznaczałaby również jedynie opinię pisemną („potwierdza w nim” [w dokumencie- przyp. MBK]). W takim ujęciu pojęcie to obejmowałaby niektóre przypadki opinii zawierającej nieścisłości czy wewnętrznie sprzecznej, ale nie wszystkie. Nie mieściłaby się w tym pojęciu opinia sporządzona przez właściwą osobę, na podstawie przeprowadzonych przez nią faktycznie badań, ale np. nieuwzględniająca przyjmowanych w danej dziedzinie rozwiązań metodologicznych. Fałsz intelektualny dotyczy jednak również tylko dokumentu mającego postać materialną, a zatem nie miałby odniesienia do opinii złożonej ustnie.

W tym układzie przy wykładni pojęcia „opinia fałszywa” w kontekście opinii ustnej należałoby sięgnąć do rozumienia pojęcia „fałszywe zeznanie”. Z art. 233 § 1 k.k. wynika, że są to takie zeznania, w których składający je mówi nieprawdę lub zataja prawdę. Za ustną opinię fałszywą zatem nie można byłoby uznać opinii wewnętrznie sprzecznej.

---

⁶ J. Piórkowska- Flieger, Fałsz dokumentu..., s. 326 i n.; J. Piórkowska- Flieger [w] T. Bojarski (red.), Kodeks..., s. 819-820.

⁷ W. Wróbel [w:] A. Zoll (red.), Kodeks karny. Komentarz, t. II, Warszawa 2013, s. 1343.

3.2. Opinia nierzetelna

Językowa wykładnia pojęcia „nierzetelny” mogłaby prowadzić do wniosku, że jest to pojęcie tożsame z pojęciem „fałszywy”. Słownik języka polskiego podaje dwa znaczenia tego słowa: „1. «niebudzący zaufania, niedotrzymujący zobowiązań; też: świadczący o takiej postawie»; 2. «niezgodny z prawdą».”⁸ Pierwsze znaczenie wydaje się nie być adekwatne w analizowanym kontekście, natomiast drugie nie rozwiązuje problemu, czy w świetle prawa karnego omawiane pojęcia są tożsame zakresowo, czy nie. Konieczne jest zatem sięgnięcie po inne rodzaje wykładni.

Kodeks karny w aktualnym stanie posługuje się znamieniem „nierzetelny” w art. 297. Przepis ten dotyczący tzw. oszustwa kredytowego, kryminalizuje przedłożenie podrobionego, przerobionego, poświadczającego nieprawdę albo nierzetelnego dokumentu albo nierzetelnego, pisemnego oświadczenia dotyczącego okoliczności o istotnym znaczeniu dla uzyskania określonego w tym przepisie wsparcia finansowego, instrumentu płatniczego lub zamówienia. Z treści tego przepisu wynika, że na gruncie kodeksu karnego fałsz dokumentu (podrobienie, przerobienie) nie jest tożsamy z pojęciem dokumentu nierzetelnego. W literaturze prawa karnego przyjmuje się, że nierzetelny jest taki dokument lub oświadczenie, które zawierają informacje niepełne lub nieprawdziwe albo ujęte w sposób mogący wprowadzić odbiorcę w błąd, sugerując stan rzeczy niezgodny z rzeczywistością.⁹ Dokument (lub oświadczenie) nierzetelny jest autentyczny, tzn. wydany przez uprawnioną osobę w odpowiedniej formie, w którym zostały pominięte informacje prawdziwe lub zasugerowane nieprawdziwe; nie muszą być one istotne, ale takie, których zawarcie w dokumencie było konieczne.¹⁰ W doktrynie prawa karnego podkreśla się że o dokumencie (lub oświadczeniu) nierzetelnym można mówić wówczas, gdy zawarte w nim informacje nie są wprost nieprawdziwe, ale niepełne lub sugerujące niezgodny z rzeczywistością stan rzeczy.¹¹ W odniesieniu do oświadczenia nierzetelnego wyrażono pogląd, że chodzi o takie oświadczenie, które pomija niektóre informacje lub sugeruje treści nieprawdziwe, choć nie zawiera wprost informacji nieprawdziwych.¹²

---

⁸ <http://sjp.pwn.pl/szukaj/nierzetelny.html> stan z dnia 26.02.2016 r.

⁹ O. Górniok [w:] O. Górniok, S. Hoc, M. Kalitowski, S.M. Przyjemski, Z. Sienkiewicz, J. Szumski, L. Tyszkiewicz, A. Wąsek, Kodeks karny. Komentarz, Gdańsk 2005, t. 2, s. 443; M. Kulik [w:] M. Mozgawa (red.), Kodeks karny. Komentarz, Warszawa 2015, s. 790.

¹⁰ R. Zawłocki [w:] A. Wąsek, R. Zawłocki (red.), Kodeks karny. Część szczególna, t. 2, Warszawa 2010, s. 1381.

¹¹ J. Giezek [w:] J. Giezek (red.), Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz, Warszawa 2014, s. 1198.

¹² L. Wilk, Pojęcie „nierzetelność” w odniesieniu do dokumentów w prawie karnym, *Palestra* 2013, nr 3-4, s. 128 i n.

Przyjmując takie rozumienie pojęcia „opinii nierzetelnej”, można uznać, że w obecnym stanie prawnym, jak wskazano wyżej, o opinii nierzetelnej mowa jest w istocie w art. 201 k.p.k. Zdaniem autorki niniejszego opracowania należałoby bardzo ostrożnie podchodzić do możliwości kryminalizowania zachowania polegającego na sporządzeniu takiej właśnie opinii. Do obowiązków biegłego należy przede wszystkim udzielenie odpowiedzi na pytanie postawione przez organ procesowy. Ze względu na brak znajomości specyfiki danej dziedziny pytającego, nawet precyzyjna i wyczerpująca odpowiedź na zadane pytanie, nie musi rozwiązać wątpliwości organu procesowego. Powstaje wątpliwość, czy taka opinia jako niejasna lub niepełna, a zatem nierzetelna- z punktu widzenia organu procesowego, jest taką w istocie. Czy za opinię niepełną można by uznać taką opinię, która nie wyjaśnia wszystkich rudymentariów z danej dziedziny, bez znajomości których, prawidłowe zrozumienie wniosków biegłego jest bardzo trudne lub wręcz niemożliwe? Taka opinia mogłaby być przez specjalistów z danej dziedziny uznana za zupełną i jasną, ale to sąd decyduje, czy za taką ją uznać. Z drugiej strony opinia nie może stanowić kompendium podstawowej wiedzy z danej dziedziny.

3.3. Opinia sporządzona z niezachowaniem należytej staranności

Pod pojęciem „należytej staranności” należy rozumieć staranność zwyczajowo przyjętą w stosunkach dengo rodzaju, w danej dziedzinie. Kodeks karny i kodeks postępowania karnego w aktualnym stanie prawnym nie posługują się takim określeniem. Pojawia się ono na gruncie kodeksu cywilnego i w kodeksie etyki lekarskiej (art. 8). W kodeksie cywilnym pojęcie to pojawia się w wielu przepisach: art. 55⁴, 355, 449⁸, 472, 527, 528, 537, 567, 609, 625, 630, 655, 738, 752, 769, 806, 817, 840, 855, 859, 1031¹, 1032.

W kontekście deontologii lekarskiej należytą staranność (lekarza w relacji z pacjentem) ocenia się pod kątem dokładności, pieczołowitości, sumienności i terminowości świadczonej opieki lekarskiej. Trudno jednak znaleźć bliższe wyjaśnienia tego terminu. Pośrednio można tu korzystać jak się zdaje z piśmiennictwa dotyczącego „błędu w sztuce”.¹³

Wydaje się, że wprowadzenie do kodeksów karnych znamienia „należytej staranności” nie jest dobrym pomysłem. Pojęcie to funkcjonuje na gruncie innych aktów prawnych, innych gałęzi prawa. Przenoszenie w takiej sytuacji siatki terminologicznej pociąga za sobą wiele problemów. W danej dziedzinie ma ono już określone znaczenie, związane ze specyfiką danej

---

¹³ Por. A. Zoll, Odpowiedzialność lekarza za błędy w leczeniu, Warszawa 1988, s. 52-53; A. Liszewska, Odpowiedzialność karna za błąd w sztuce lekarskiej, Kraków 1998, s. 19-25; J. Sawicki, Błąd sztuki przy zabiegu leczniczym w prawie karnym, Warszaw 1965, s. 84-85.

gałęzi. Mechaniczne wprowadzenie do siatki pojęciowej terminu z innej gałęzi prawa powoduje konieczność sięgania po już istniejącą wykładnię (z innej dziedziny). Ustawodawca mógłby wyjaśnić nowe pojęcie w kodeksie karnym, ale jak pokazuje przykład zdefiniowania pojęcia „rzeczy” w kodeksie karnym, nie zawsze taki zabieg faktycznie ułatwia posługiwanie się danym znamieniem.

Prawo karne posługuje się określeniem zachowania „ostrożności wymaganej w danych okolicznościach”. W przypadku wprowadzenia do kodeksu karnego określenia „należyta staranność” powstałby problem relacji tych dwóch pojęć do siebie. Niewątpliwie staranność jest rodzajem ostrożności, nie jest jednak jasne, czy można te terminy utożsamiać. Wprowadzenie terminu „należyta staranność” do kodeksu karnego, w którym funkcjonuje pojęcie „ostrożności wymaganej w danych okolicznościach”, sugerowałoby, że chodzi tu o różne stany rzeczy (w myśl obowiązujących zasad wykładni: pojęcia brzmiące tak samo mają zawsze takie samo znaczenie, różne pojęcia użyte przez ustawodawcę- zwłaszcza w jednym akcie prawnym, mają różne znaczenie).

W doktrynie prawa karnego, pomimo wskazywania na pewne problemy z tym związane, dokonuje się dość jednoznacznej wykładni określenia „reguł ostrożności”. Wskazuje się następujące ich cechy: odpowiednie kwalifikacje sprawcy do przeprowadzenia danej czynności, przeprowadzenie czynności przy użyciu odpowiedniego narzędzia, przeprowadzenie czynności w odpowiedni sposób.¹⁴ Część tych reguł ostrożności jest skodyfikowana w aktach prawnych różnej rangi (np. reguły ostrożności związane z poruszaniem się po drogach publicznych zawarte są w ustawie z dnia 20 czerwca 1997 r. – Prawo o ruchu drogowym, tekst jedn.: Dz. U. 2012, poz. 1137 z późn. zm., reguły związane z wykonywaniem określonych czynności związanych z obsługą różnego rodzaju maszyn i urządzeń to tzw. przepisy BHP). Część funkcjonuje po prostu w praktyce wykonywania poszczególnych zawodów (np. tzw. reguły sztuki lekarskiej) lub zasad współżycia społecznego. W tej ostatniej sytuacji nauka i orzecznictwo posługują się normatywnymi wzorcami osobowymi – dobrego gospodarza, dobrego kierowcy – porównując do nich zachowanie sprawcy.¹⁵

„Należyta staranność”, odwołując się do wykładni tego pojęcia z prawa cywilnego, ponieważ w aktualnym stanie prawnym innej nie ma, to w myśl art. 355 k.c. należyta staranność dłużnika w zakresie prowadzonej przez niego działalności gospodarczej, którą określa się przy uwzględnieniu zawodowego charakteru tej działalności. Jej oceny dokonuje

---

¹⁴ M. Budyn-Kulik [w:] M. Mozgawa (red.), Prawo karne materialne, Warszawa 2011, s. 214-215.

¹⁵ M. Budyn-Kulik [w:] M. Mozgawa (red.), Prawo karne..., s. 215.

się w sposób zobiiektywizowany, stosując wzorzec modelowego obywatela, czyli każdego, kto znajdzie się w określonej sytuacji. Pomocniczo bierze się pod uwagę zasady współżycia społecznego, szczegółowe normy prawne, pragmatyki zawodowe, zwyczaje itp. Pojęcie to, jak się podkreśla w literaturze cywilistycznej, aczkolwiek dotyczy obiektywnego, zewnętrznego, abstrakcyjnie ujętego wzorca staranności, jest relatywizowane do konkretnej kategorii stosunków.¹⁶ Z tego zestawienia wynika, że pod pojęciem reguł „ostrożności wymaganej w danych okolicznościach” i „należytej staranności” kryje się w istocie to samo.

Wprowadzenie do kodeksu karnego pojęcia „należytej staranności” poprzez jego proste włączenie bez definicji legalnej, oznaczałoby stworzenie chaosu terminologicznego (istnienie dwóch określeń na ten sam stan rzeczy) i stanu sprzecznego z regułą jednolitości wykładni. Z kolei skonstruowanie definicji legalnej, wykładającej to pojęcie odmiennie od obecnie posiadanego znaczenia, byłoby powodowałoby kolejne problemy interpretacyjne.

4. Analiza prawnoporównawcza

4.1. Państwa z odrębnym typem czynu zabronionego dotyczącego biegłego, rzeczoznawcy, tłumacza

W wielu porządkach prawnych istnieje samoistny typ przestępstwa (podstawowy lub kwalifikowany), zawierający wśród znamion sporządzenie i/ lub przedstawienie określonego organowi opinii poświadczającej nieprawdę.

Istnieją państwa, w których wyodrębniony został, obok powszechnego typu składania fałszywych zeznań, także typ przestępstwa indywidualnego, w którym podmiotem jest ekspert (biegły) i/ lub tłumacz.

Dwa samoistne typy czynów zabronionych, w których podmiotem może być tylko tłumacz lub ekspert zna albański kodeks karny. Kodeks ten zawiera również typy „zwykłe” składania fałszywych zeznań- art. 306 (zagrożone karą grzywny lub pozbawienia wolności do lat 2, w typie kwalifikowanym- do lat 3) oraz odmowę składania zeznań- art. 307 (zagrożoną karą grzywny lub pozbawienia wolności do 1 roku, w typie kwalifikowanym do 4 lat). Wszystkie wymienione przepisy znajdują się w rozdziale IX („Przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości”). Przepis art. 308 a.k.k. typizuje umyślne fałszowanie pisemne treści dokumentu przedłożonego do tłumaczenia przez organy ścigania lub sąd, a także wykonanie fałszywego tłumaczenia przed nimi, zagrożone karą grzywny lub pozbawienia wolności do lat 2. Ten sam przepis przewiduje również karę grzywny lub pozbawienia

---

¹⁶ M. Safjan [w:] K. Pietrzykowski (red.), Kodeks karny. Komentarz, t.1, Warszawa 2015, s. 1090; P. Machnikowski [w:] E. Gniewek (red.), Kodeks cywilny. Komentarz, Warszawa 2006, s. 513.

wolności do lat 3 w przypadku odmowy sporządzenia tłumaczenia w celu uzyskania korzyści majątkowej lub jakiegokolwiek innej korzyści otrzymanej lub przyrzeczonej. Następny przepis art. 309 a.k.k. zawiera opis czynu zabronionego, polegającego na umyślnym przedstawieniu fałszywych wyników badań przez biegłego, pisemnie lub ustnie, przed organami ścigania lub sądem. Jest on zagrożony karą grzywny lub pozbawienia wolności do lat 3. Tak jak w przypadku tłumacza, także ten przepis przewiduje karę grzywny lub pozbawienia wolności do lat 5, gdy przedłożenie fałszywych wyników miało na celu uzyskanie korzyści majątkowej lub jakiegokolwiek innej korzyści otrzymanej lub przyrzeczonej.

Do tej grupy państw należy także Bułgaria. W rozdziale III bułgarskiego kodeksu karnego zatytułowanym „Przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości” oprócz art. 290a, typizującego składanie fałszywych zeznań lub zatajanie prawdy w oświadczeniu złożonym pod przysięgą przed sądem, za co przewidziana jest kara pozbawienia wolności do lat 3; znajduje się także przepis art. 291. Zawiera on opis czynu zabronionego polegającego na świadomym przedstawieniu fałszywych wniosków- ustnie lub pisemnie przez osobę występującą w charakterze eksperta przed sądem lub innym organem władzy, który podlega karze pozbawienia wolności od roku do 5 lat oraz pozbawienia prawa wykonywania zawodu lub określonej działalności. Przewidziany został również typ nieumyślny zagrożony karą pozbawienia wolności do roku lub zastosowania środków probacyjnych; możliwe jest również orzeczenie zakazu wykonywania zawodu lub prowadzenia działalności. Bułgarski kodeks karny przewiduje niekaralność opisywanego zachowania, gdy złożenie prawdziwych zeznań naraziłoby składającego na odpowiedzialność karną oraz gdy osoba, która złożyła fałszywe zeznania, przedstawiła fałszywe tłumaczenie lub wnioski odwołała je przed właściwym organem zanim wydana decyzja nabrała mocy prawnej.

Wśród państw posiadających odrębny typ przestępstwa składania fałszywej opinii jest Estonia. Analizowane przestępstwa zamieszczone są w oddziale 2 estońskiego kodeksu karnego, noszącym tytuł „Przestępstwa przeciwko prawom osobistym w postępowaniu przedsądowym, poza- sądowym oraz sądowym”. Składanie fałszywych zeznań przez świadka lub pokrzywdzonego zagrożone jest karą grzywny lub pozbawienia wolności do lat 3 (§ 320). Przepis § 321 estońskiego kodeksu karnego stanowi, że świadome przedłożenie fałszywej opinii przez biegłego lub fałszywego przekładu przez tłumacza zagrożone jest karą grzywny lub pozbawienia wolności do roku. Jeżeli czyn ten polega na fałszowaniu dowodów, sprawca podlega karze grzywny lub pozbawienia wolności do lat 5 (takiej samej karze podlega za taki czyn świadek lub pokrzywdzony).

W tytule V słowackiego kodeksu karnego („Inne formy wpływania na działalność organów państwowych”) w art. 347 stypizowany został czyn zabroniony polegający na składaniu fałszywej opinii przez eksperta lub przekładu przez tłumacza. Biegły lub tłumacz podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 5, jeśli przed sądem, prokuratorem lub policją w postępowaniu karnym; przed sądem w postępowaniu cywilnym lub wykonawczym; przed organem administracji; sądem arbitrażowym składa fałszywe zeznanie dotyczące okoliczności istotnych dla wydania rozstrzygnięcia w sprawie lub zataja takie informacje. Tej samej karze podlega biegły, przez którego fałszywą opinię lub zatajenie faktów istotnych dla rozstrzygnięcia lub tłumacz, przez którego niepoprawny przekład powstała niewielka szkoda. W ustępie 2 art. 347 przewidziane zostały dwa typy kwalifikowane, zagrożone karą pozbawienia wolności od 3 do 8 lat. Znamionami kwalifikującymi są: sposób zachowania sprawcy oraz szczególna motywacja (ustawa nie wskazuje, na czym ma ona polegać). Kolejny typ kwalifikowany stypizowany został w ustępie 3. Kara od 4 do 10 lat pozbawienia wolności grozi w przypadku wyrządzenia istotnej szkody lub innych poważnych konsekwencji. „Zwykłe” fałszywe zeznania stypizowane są w art. 346. Za ten czyn grozi kara pozbawienia wolności od roku do 5 lat.

Turecki kodeks karny w rozdziale 20- „Przestępstwa przeciwko organom wymiaru sprawiedliwości lub sądom” zawiera wiele typów przestępstw w bardzo kazuistyczny sposób regulujących odpowiedzialność karną za składanie fałszywych oświadczeń, zeznań, etc. (art. 271- 274). Wśród nich jest też samoistny typ przestępstwa, którego podmiotem jest biegły (art. 275). „Zwykłych” typów umyślnego składania fałszywych zeznań jest kilka. Zagrożenie karą zależy m.in. od organu, przed którym są składane; etapu postępowania, rodzaju sprawy (w postępowaniu wyjaśniającym- kara pozbawienia wolności od 4 miesięcy do 1 roku; przed sądem lub inny organ uprawniony do przesłuchiwanie świadków pod przysięgą- od 1 roku do 3 lat; w sprawie o występki zagrożony karą przekraczającą 3 lata- karą pozbawienia wolności od lat 2 do 4), a także od skutków dla osoby, przeciwko której są składane. Przewidziane są także możliwości złagodzenia kary, a nawet klauzula niekaralności. Interesująca jest regulacja art. 274, według którego powód lub podsądny, który fałszywie przysięga przy czynności prawnej podlega karze pozbawienia wolności od roku do 5 lat. Przepis art. 275 t.k.k. stanowi, że biegły wskazany przez organ sądowy wydaje opinię niezgodną z prawdą, podlega karze pozbawienia wolności na okres od roku do 3 lat. Ma on zastosowanie także do tłumacza.

4.2. Państwa, w których kryminalizuje się zachowanie biegłego, rzeczoznawcy, tłumacza łącznie z zachowaniem świadka

W niektórych państwach zachowanie eksperta mieści się w ramach ogólniejszego typu czynu zabronionego- krzywoprzysięstwa; termin „biegły”, „tłumacz”, etc. pojawia się w treści jednego przepisu obok terminu „świadek”.

Kodeks karny Armenii nie zawiera samoistnego typu przestępstwa, które może zostać popełnione tylko przez eksperta lub tłumacza. Przepis art. 338 a.k.k. (zamieszczony w rozdziale 31- „Przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości”) typizuje składanie oczywiście fałszywych zeznań przez świadka lub pokrzywdzonego w przesłuchaniu wstępnym lub przed sądem, przedstawianie oczywiście fałszywych wniosków przez biegłego lub oczywiście niepoprawnego tłumaczenia przez tłumacza. Przestępstwo to zagrożone jest karą grzywny w wysokości od 100 do 300 minimalnych miesięcznych wynagrodzeń, pracy poprawczej na okres do 2 lat lub aresztu do 3 miesięcy. W punkcie 2 art. 228 armeńskiego k.k. przewidziany jest typ kwalifikowany zagrożony karą pozbawienia wolności do lat 5. Wymienione zostały trzy alternatywne znamiona kwalifikujące: skutek (w postaci uwięzienia za ciężkie lub szczególnie ciężkie przestępstwo), sposób działania (wytworzenie fałszywych dowodów oskarżenia) oraz cel (w celu uzyskania korzyści majątkowej). Punkt 3 omawianego przepisu stanowi, że przypadkach przewidzianych przez prawo sprawca nie podlega odpowiedzialności karnej, jeżeli przed zapadnięciem decyzji dobrowolnie złoży oświadczenie odnośnie do złożonych uprzednio fałszywych zeznań, wniosków opinii lub przekładu.

W austriackim kodeksie karnym nie ma samoistnego typu składania fałszywej opinii przez biegłego lub tłumacza. Zamieszczony w rozdziale 21 („Przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości”) typ czynu zabronionego składania fałszywych zeznań- paragraf 288, może być popełniony przez świadka, specjalistę lub biegłego. Polega na złożeniu fałszywych zeznań (świadek) podaniu przed sądem fałszywych informacji (specjalista), fałszywych wyników badań lub ekspertyzy (biegły). Zagrożone jest karą pozbawienia wolności do lat 3. Karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 5 lat podlega składanie lub potwierdzanie przed sądem fałszywych oświadczeń dowodowych pod przysięgą. Przepis § 288 ustęp 1 austriackiego k.k. stosuje się także do świadka lub biegłego, który popełnia czyn w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym na podstawie przepisów postępowania karnego przez policję lub inny organ państwowy. W myśl § 289 austriackiego k.k. składanie fałszywych oświadczeń przez świadka lub biegłego przed organem administracji podlega karze pozbawienia wolności do roku.

Kodeks karny Azerbejdżanu nie zna samoistnego typu składania fałszywej opinii przez biegłego. W rozdziale 32- „Przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości” znajduje się art. 297, który w ustępie 1 typizuje czyn polegający na złożeniu oczywiście

fałszywych zeznań przez świadka lub pokrzywdzonego, przedstawieniu oczywiście fałszywych wniosków przez biegłego, a także oczywiście błędnego przekładu przed sądem lub w postępowaniu przygotowawczym. Jest on zagrożony karą grzywny od 500 do 1000 jednostek płatniczych, pracy społecznej w wymiarze od 160 do 200 godzin, ograniczenia wolności do lat 2 lub pozbawienia wolności na okres do 6 miesięcy. Ustęp 2 art. 297 zawiera typ kwalifikowany- w przypadku, gdy czyn z ustępu pierwszego popełniony jest w związku z oskarżeniem innej osoby o poważne przestępstwo, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 2 do 6 lat. Do przepisu art. 297 a.k.k. odnosi się wykładnia legalna, w myśl której nie ponosi odpowiedzialności karnej sprawca, który dobrowolnie na odpowiednim etapie postępowania złoży oświadczenie odnośnie do złożenia przez siebie fałszywych zeznań, opinii, czy przekładu. Nie ponosi również odpowiedzialności karnej ten, kto złożył fałszywe zeznania w sprawie przeciwko osobie najbliższej (wskazany krąg osób).

Kodeks karny Bośni i Hercegowiny nie zawiera odrębnego typu przestępstwa składania fałszywej opinii przez biegłego lub tłumacza. W rozdziale XX- „Przestępstwa przeciwko zarządzaniu wymiarem sprawiedliwości”, znajduje się art. 235, który stanowi, że świadek, biegły, tłumacz, który składa fałszywe oświadczenie przed sądem, w sprawach o wykroczenia, w postępowaniu administracyjnym lub dyscyplinarnym przed organami Bośni i Hercegowiny podlega karze grzywny lub pozbawienia wolności do lat 3. Przepis ten ma także zastosowanie do oświadczeń składanych podczas przesłuchania stron w sprawach cywilnych i administracyjnych przed organami Bośni i Hercegowiny. Przewidziany został również typ kwalifikowany tego przestępstwa polegający na złożeniu fałszywego oświadczenia w postępowaniu karnym. Jest on zagrożony karą pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 5 lat. W art. 235 ustęp 4 analizowanego kodeksu karnego skonstruowany został typ metakwalifikowany. Ustawodawca stanowi w nim, że jeżeli złożone w postępowaniu karnym fałszywe oświadczenia spowodowały szczególnie ciężkie konsekwencje dla oskarżonego, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do 10 lat. Także w tym państwie przewidziana została możliwość złagodzenia kary do grzywny lub pozbawienia wolności do 6 miesięcy, a nawet odstąpienia od wymiaru kary, gdy sprawca dobrowolnie odwołał fałszywe stwierdzenia przed wydaniem końcowego rozstrzygnięcia w sprawie.

W Chorwacji również nie ma samoistnego typu fałszowania opinii przez eksperta lub przekładu przez tłumacza. W rozdziale XXII- „Przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości” chorwackiego kodeksu karnego znajduje się przepis art. 303, który dotyczy odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych zeznań. Jego podmiotem jest świadek, biegły lub tłumacz, który w postępowaniu przed sądem, w postępowaniu administracyjnym,

przed notariuszem publicznym lub w postępowaniu dyscyplinarnym składa fałszywe oświadczenie, wyniki badań lub opinię lub fałszywy przekład. Sprawca podlega karze pozbawienia wolności na okres od 6 miesięcy do 5 lat. Przepis ten ma zastosowanie także do innych osób, które w postępowaniu składają fałszywe oświadczenia, jeżeli zapada w nim rozstrzygnięcie oparte na tym fałszywym oświadczeniu. Chorwacki kodeks karny zawiera także typ kwalifikowany, zagrożony karą pozbawienia wolności od roku do lat 10- jeżeli w postępowaniu karnym został w wyniku złożenia owego fałszywego oświadczenia skazany człowiek niewinny lub powstały inne poważne skutki dla oskarżonego. Ustawodawca wprowadził możliwość odstąpienia od wymiaru kary, gdy sprawca przed zapadnięciem rozstrzygnięcia końcowego w sprawie dobrowolnie odwołał fałszywe stwierdzenia.

W kodeksie karnym Czarnogóry nie ma odrębnego typu przestępstwa, w którym podmiotem może być tylko biegły lub tłumacz. Podobnie, jak w innych państwach, jest w nim natomiast typ czynu zabronionego składania fałszywych zeznań (oświadczeń), w którym podmiotem jest świadek, biegły sądowy lub tłumacz. Czyn ten może zostać popełniony w postępowaniu przed sądem w sprawie dyscyplinarnej, wykroczeniowej, administracyjnej lub w ramach innej przewidzianej prawem procedury- art. 389 c.k.k. (rozdział 31- „Przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości”). Zagrożony jest karą pozbawienia wolności do lat 3. Przepis ten ma zastosowanie również w postępowaniu dowodowym w postępowaniu sądowym lub administracyjnym. Surowiej karane jest złożenie fałszywych zeznań (oświadczeń) w postępowaniu w sprawie karnej- podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do 5 lat. Jeżeli następstwa złożenia fałszywych zeznań w sprawie karnej są szczególnie poważne dla oskarżonego, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do 8 lat. Ustawodawca Czarnogóry przewiduje możliwość złagodzenia kary (grzywna lub pozbawienie wolności do 3 miesięcy) lub nawet odstąpienia od jej wymierzenia, jeśli sprawca dobrowolnie odwoła fałszywe oświadczenie zanim zapadnie końcowe rozstrzygnięcie w sprawie, w której zostało złożone.

Czechy również nie mają samoistnego typu czynu zabronionego składania fałszywych opinii przez biegłego w kodeksie karnym. W rozdziale III („Przestępstwa przeciwko porządkowi publicznemu”) znajduje się przepis art. 175, typizujący czyn, który może zostać popełniony przez świadka, biegłego lub tłumacza. Polega on na składaniu fałszywych oświadczeń (zeznań) odnoszących się do okoliczności mających o szczególne znaczenie dla rozstrzygnięcia sądu lub dla poczynienia ustaleń faktycznych przez Komisję Izby Deputowanych w ramach prowadzonego dochodzenia albo zataja takie okoliczności w postępowaniu sądowym, prokuratorskim, policyjnym prowadzonym w trybie kodeksu

postępowania karnego. Podlega on karze grzywny lub pozbawienia wolności do lat 3. Za popełnienie tego przestępstwa w typie kwalifikowanym, polegającym na spowodowaniu istotnej szkody lub innych szczególnie poważnych następstw, grozi kara pozbawienia wolności od 3 do 8 lat lub grzywna. Nie została przewidziana możliwość złagodzenia lub odstąpienia od wymiaru kary w przypadku odwołania fałszywych zeznań.

Finlandia również nie zna samoistnego typu przestępstwa składania fałszywej opinii przez biegłego. Sekcja 1, zamieszczona w rozdziale „Przestępstwa przeciwko zarządzaniu wymiarem sprawiedliwości”, typizuje składanie fałszywych oświadczeń przez różne podmioty- świadka, biegłego, strony słuchanej przed sądem po odebraniu oświadczenia, a także innej osoby, która zeznaje przed sądem pod przysięgą lub po odebraniu od niej oświadczenia. Czyn polega na składowi fałszywych zeznań (oświadczeń) w toczącej się sprawie lub bez istotnej prawnej przyczyny ukrywa okoliczności mające znaczenie dla rozstrzygnięcia i podlega karze pozbawienia wolności do lat 3. Przepis ten ma zastosowanie także do sprawcy składającego zeznanie w trybie wideokonferencji, przez telefon lub przy pomocy innych technicznych środków komunikacji. Kolejny przepis kryminalizuje składanie fałszywych zeznań (oświadczeń) w postępowaniach porównywalnych z sądowym, podczas przesłuchania w sprawie karnej, a także przesłuchaniach prowadzonych przez policję. Przewidziana zaś jest sankcja w postaci grzywny oraz pozbawienia wolności do lat 2. Przepis sekcji 3 przewiduje typy kwalifikowane- przez skutek w postaci poważnego zagrożenia skazaniem niewinnej osoby na karę pozbawienia wolności lub inną ciężką karę albo skazaniem sprawcy na karę cięższą niż wówczas, gdyby nie złożono fałszywego oświadczenia; skutek może również polegać na prawdopodobieństwie podjęcia przez sąd innej błędnej decyzji, mogącej wyrządzić stronie postępowania poważną szkodę. Drugi typ kwalifikowany zawiera znamię kwalifikujące w postaci fałszowania lub ukrywania szczególnie istotnych dla sprawy okoliczności. Trzeci jest kwalifikowany przez szczególny sposób jego popełnienia. Grozi za nie kara pozbawienia wolności od 4 miesięcy do 6 lat. Typ z sekcji 1 ma odpowiednik nieumyślny (sekcja 4), za popełnienie tego czynu grozi kara grzywny lub pozbawienia wolności do 6 miesięcy.

Kolejnym państwem, które reguluje kwestię odpowiedzialności za składanie fałszywych oświadczeń w jednym przepisie jest Gruzja. Przepis art. 370 gruzińskiego k.k., zamieszczony w rozdziale XLII- „Przestępstwa przeciwko postępowaniu dowodowemu” stanowi, że dawanie fałszywego świadectwa przez świadka lub pokrzywdzonego, przedkładanie fałszywej opinii lub dowodów przez biegłego lub umyślnie nieprawidłowego przekładu przez tłumacza w postępowaniu przygotowawczym lub przed sądem, zagrożone

jest karą grzywny, pracy społecznie użytecznej na okres od 180 do 240 godzin, pracy poprawczej na okres do 2 lat lub aresztu do 3 miesięcy. Jeżeli fałszywe oświadczenia zostały złożone w sprawie o ciężkie lub szczególnie ciężkie przestępstwo, sprawca podlega karze grzywny lub pozbawienia wolności do lat 5. Do tekstu kodeksu dołączona jest nota interpretacyjna. Wynika z niej, że świadek, powód, biegły lub tłumacz nie ponoszą odpowiedzialności karnej, jeżeli na odpowiednim etapie postępowania dobrowolnie przyznają się do złożenia fałszywego oświadczenia, zeznania, opinii lub przekładu.

Do tej grupy państw należy również Kazachstan. W rozdziale 15- „Przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości i porządkowi wykonania kary” zamieszczony jest art. 352. Kryminalizuje on umyślne składanie fałszywych zeznań przez świadka lub pokrzywdzonego lub opinii przez biegłego przed sądem, podczas dochodzenia lub wstępnego przesłuchania, a także umyślne sporządzenie niepoprawnego przekładu przez tłumacza w takich sytuacjach. Czyn ten zagrożony jest karą grzywny w wysokości od 100 do 200 miesięcznych wypłat lub w wysokości zarobków lub innych dochodów skazanego za okres od miesiąca do 2 albo na karę pracy publicznej w wysokości 180 do 240 godzin, pracy poprawczej na okres do 2 lat albo na karę aresztu do 3 miesięcy. Przewidziane zostały typy kwalifikowane. Jeżeli popełnienie tego czynu powoduje oskarżenie innej osoby o popełnienie ciężkiego przestępstwa lub szczególnie ciężkiego przestępstwa korupcji albo wiąże się z tworzeniem fałszywych dowodów oskarżenia, a także, gdy czyn popełniony jest dla osiągnięcia korzyści majątkowej, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 3 do 8 lat. Pod tekstem tego przepisu znajduje się nota wykładni, z której wynika, że świadek, pokrzywdzony, biegły lub tłumacz nie ponosi odpowiedzialności karnej, jeżeli dobrowolnie skoryguje fałszywe oświadczenie zanim sąd wyda końcowe rozstrzygnięcie.

Kirgizja także nie ma w kodeksie karnym samoistnego typu przestępstwa składania fałszywej opinii przez biegłego lub fałszywego przekładu przez tłumacza. Rozdział 31- „Przestępstwa przeciwko zarządzaniu wymiarem sprawiedliwości” zawiera art. 330, który stanowi, że świadome składanie fałszywych zeznań przez świadka lub pokrzywdzonego, fałszywej opinii przez biegłego, a także świadome dokonanie niepoprawnego przekładu przed sądem, w postępowaniu przygotowawczym, zagrożone jest karą grzywny w wysokości do 100- krotności minimalnego miesięcznego wynagrodzenia lub aresztu do 6 miesięcy. Również w tym kodeksie karnym przewidziany został typ kwalifikowany, zagrożony karą grzywny od 100-krotności do 500-krotności minimalnego miesięcznego wynagrodzenia lub pozbawienia wolności do 5 lat. Znamieniem kwalifikującym jest popełnienie czynu w ramach zorganizowanej grupy lub związku (w zмовie), z użyciem przemocy lub groźby jej użycia.

W tym przypadku także nota wykładni zawiera informację o klauzuli niekaralności, odpowiadającej treści tej z Kazachstanu.

Bardzo podobne ujęcie znajduje się w rozdziale XXXIV („Przestępstwa i wykroczenia przeciwko sprawiedliwości”) litewskiego kodeksu karnego. Przepis art. 235 l.k.k. przewiduje karę pracy społecznej, grzywny, ograniczenia wolności, aresztu lub pozbawienia wolności do lat 2 dla sprawcy, który w przesłuchaniu przedsądowym, przed sądem, Międzynarodowym Trybunałem Karnym lub innym międzynarodowym organem wymiaru sprawiedliwości składa fałszywe zeznania jako świadek lub pokrzywdzony, przedstawia fałszywe wnioski lub wyjaśnienia jako biegły lub specjalista albo jako tłumacz tworzy fałszywy przekład lub przekład, o którym wie, że jest nieprawidłowy. Jeżeli podmioty te dopuszczą się opisanego czynu w procedurze impeachment'u przed Sejmem lub komisją sejmową (także powołaną ad hoc), grozi im kara- grzywny, ograniczenia wolności, aresztu lub pozbawienia wolności do lat 2. W przypadku, gdy czyn z paragrafu 1 spowodował oskarżenie jakiejś osoby o popełnienie poważnego przestępstwa, sprawcy grozi kara grzywny, ograniczenia wolności, aresztu lub pozbawienia wolności do lat 5. Nie ma tutaj przepisu pozwalającego na obligatoryjne lub fakultatywne odstąpienie od ukarania sprawcy, gdy na odpowiednim etapie postępowania odwołał fałszywe twierdzenie.

Łotewski kodeks karny także nie ma odrębnego typu przestępstwa, którego podmiotem jest ekspert lub tłumacz. Natomiast, podobnie jak w innych państwach w art. 300 k.k. (rozdział XXII- przestępstwa przeciwko zarządzaniu wymiarem sprawiedliwości) stypizowany został czyn, którego podmiotem jest świadek, pokrzywdzony, ekspert lub tłumacz. Czyn polega na świadomym złożeniu fałszywych zeznań (świadek lub pokrzywdzony), świadomym złożeniu fałszywej opinii (ekspert) oraz świadomym sporządzeniu fałszywego tłumaczenia. Łotewski ustawodawca przewidział typ podstawowy zagrożony karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą 2 lat, aresztem (3 dni do 6 miesięcy), pracą na rzecz społeczeństwa lub grzywną nie przekraczającą 40- krotności minimalnego miesięcznego wynagrodzenia. Do jego znamion należy złożenie fałszywego oświadczenia w przesłuchaniu przedsądowym, przed sądem, notariuszem lub komornikiem. Typ kwalifikowany polega natomiast na popełnieniu czynu z typu podstawowego przed sądem właściwym merytorycznie w sprawie o ciężkie i szczególnie ciężkie przestępstwo lub jest znamienym skutkiem w postaci poważnych konsekwencji wynikających ze złożenia fałszywego oświadczenia, a także gdy jest ono złożone w celu zagarnięcia własności. Za jego popełnienie grozi kara pozbawienia wolności na okres nieprzekraczający 5 lat lub grzywny nieprzekraczającej 100- krotności minimalnego miesięcznego wynagrodzenia.

Macedoński kodeks karny w rozdziale 31. zatytułowanym „Przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości” nie zawiera samoistnego typu czynu zabronionego, którego podmiotem może być tylko ekspert lub tłumacz. Przepis art. 367 m.k.k. typizuje zachowanie polegające na składaniu fałszywego oświadczenia przed sądem, organem administracji, w sprawie o drobne naruszenia prawa lub w postępowaniu dyscyplinarnym przez świadka, eksperta lub tłumacza. Czyn taki podlega karze grzywny lub pozbawienia wolności do 3 miesięcy. W art. 367 ust. 3 m.k.k. wprowadzony został kwalifikowany typ tego przestępstwa. Znamieniem wpływającym na wyższą karalność jest złożenie fałszywego oświadczenia w postępowaniu karnym, a kara ulega zaostrzeniu do pozbawienia wolności od 3 miesięcy do 5 lat. Kolejny typ kwalifikowany z art. 367 ust. 4 m.k.k. polega na spowodowaniu szczególnie poważnego skutku przez złożenie fałszywego oświadczenia. Ten czyn zagrożony jest karą pozbawienia wolności od 1 roku do 10 lat. Również w tym państwie przewidziana została możliwość odstąpienia od wymiaru kary (fakultatywnie), gdy sprawca odwołał fałszywe oświadczenie, zanim zapadła na jego podstawie decyzja właściwego organu.

W mołdawskim kodeksie karnym odpowiedzialność biegłego i tłumacza stypizowana jest łącznie z odpowiedzialnością świadka lub pokrzywdzonego w art. 312 (rozdział XV „Przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości”). Przepis ten kryminalizuje umyślne złożenie fałszywych zeznań przez świadka lub pokrzywdzonego, przedstawienie fałszywej opinii przez biegłego lub specjalistę albo niepoprawnego przekładu przez tłumacza w postępowaniu karnym lub podczas przesłuchania. Za popełnienie tego czynu grozi kara grzywny do 300 jednostek rozliczeniowych, praca społeczna od 180 do 240 godzin lub pozbawienie wolności do 2 lat; obok kary może także zostać orzeczony środek w postaci pozbawienia prawa sprawowania określonej funkcji lub prowadzenia określonej działalności na okres do 2 lat. W ustępie drugim art. 312 przewidziano trzy typy kwalifikowane, zagrożone karą grzywny w wysokości od 200 do 800 jednostek rozliczeniowych lub pozbawienia wolności do lat 5; w obu przypadkach istnieje możliwość pozbawienia prawa sprawowania określonej funkcji lub prowadzenia określonej działalności na okres do lat 3. Znamionami kwalifikującymi są (alternatywnie): związek czynu z popełnieniem ciężkiego, szczególnie ciężkiego lub nadzwyczajnie ciężkiego przestępstwa, popełnienie czynu w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub tworzenie fałszywych dowodów.

W mongolskim kodeksie karnym (rozdział 27- „Przestępstwa przeciwko zarządzaniu wymiarem sprawiedliwości”) odpowiedzialności za fałszywe zeznania dotyczy art. 254. Przepis ten kryminalizuje umyślne składanie fałszywych zeznań w postępowaniu przygotowawczym lub w postępowaniach sądowych przez świadka, pokrzywdzonego;

umyślne sporządzenie fałszywej opinii przez biegłego lub niepoprawnego przekładu przez tłumacza. Z popełnienie takiego czynu grozi kara grzywny w wysokości od 51-krotności do 100-krotności minimalnego wynagrodzenia lub kara pozbawienia wolności do lat 2.

W niemieckim kodeksie istnieje kilka przestępstw dotyczących składania fałszywych zeznań lub opinii; w żadnym z nich jedynym podmiotem nie jest biegły lub tłumacz. Zamieszczono je w rozdziale IX- „Fałszywe zeznania i krzywoprzysięstwo”. W paragrafie 153 niemieckiego k.k. stypizowane zostało przestępstwo składania fałszywych zeznań. Karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do 5 lat podlega świadek lub biegły, który składa fałszywe niezaprzyśiężone zeznanie przed sądem lub innym organem władzy uprawnionym do przesłuchiwanie świadków lub biegłych pod przysięgą. W § 154 stypizowane zostało krzywoprzysięstwo, stanowiące typ kwalifikowany w stosunku do składania fałszywych zeznań, zagrożony karą co najmniej roku pozbawienia wolności. W przepisie tym nie został wskazany konkretny podmiot („kto”). Jednocześnie wprowadzony został typ uprzywilejowany od tego typu kwalifikowanego- wypadek mniejszej wagi, zagrożony karą od 6 miesięcy do 6 lat. Warto zwrócić uwagę na przepis § 157 n.k.k. wprowadzający złagodzenie kary, jeżeli świadek lub biegły popełnił krzywoprzysięstwo, a nawet odstąpienie od jej wymierzenia, gdy złożył fałszywe niezaprzyśiężone zeznanie, jeżeli kłamstwo miało uchronić jego samego lub jego krewnego przed odpowiedzialnością karną lub orzeczeniem innych środków. Takie same możliwości ma sąd również w przypadku, gdy sprawcą jest osoba niezdolna jeszcze do złożenia przysięgi, która złożyła niezaprzyśiężone zeznanie. Niemiecki ustawodawca w § 158 przewidział również instytucję czynnego żalu- sąd w ramach swej władzy dyskrejonalnej może złagodzić karę (zeznania pod przysięgą) lub nawet odstąpić od jej wymierzenia (bez przysięgi), jeżeli sprawca skoryguje fałszywe zeznania w odpowiednim czasie. Ów odpowiedni czas został określony w kolejnym ustępie § 158. sprawca nie może skorzystać z dobrodziejstwa przewidzianego w ustępie 1, gdy zapadły już określone decyzje procesowe. W § 161 n.k.k. przewidziany został nieumyślny odpowiednik krzywoprzysięstwa i składania fałszywych niezaprzyśiężonych zeznań, za który przewidziana została kara grzywny lub pozbawienia wolności do roku. Także w tym przypadku przewidziana została możliwość odstąpienia od wymiaru kary, jeśli sprawca skoryguje złożone zeznania.

Rosyjski kodeks karny w art. 307 (rozdział 31- „Przestępstwa przeciwko publicznemu wymiarowi sprawiedliwości”) reguluje odpowiedzialność karną za umyślne składanie fałszywych zeznań przez świadka, pokrzywdzonego, fałszywej opinii przez biegłego, fałszywych dowodów przez specjalistę oraz świadomie niepoprawnego przekładu przed sądem lub w posterowaniu przygotowawczym. Za taki czyn przewidziana została kara

grzywny w wysokości do 80 tysięcy rubli, w wysokości wynagrodzenia (pensji) lub innego dochodu skazanego za okres do 6 miesięcy albo pracy przymusowej w wymiarze do 480 godzin lub pracy poprawczej do 2 lat, albo karze aresztu do 3 miesięcy. W ustępie 2 art. 307 wprowadzony został typ kwalifikowany zagrożony karą pracy przymusowej na okres do 5 lat lub karą pozbawienia wolności do lat 5. Znamieniem powodującym surowszą odpowiedzialność jest popełnienie czynu w sprawie o ciężkie lub szczególnie ciężkie przestępstwo. W załączonej do tego przepisu nocie wykładni zawarta jest klauzula niekaralności sprawcy, który w odpowiednim momencie dobrowolnie sprostował fałszywe oświadczenie.

Na pierwszy rzut oka rumuński kodeks karny typizuje wyłącznie składanie fałszywych zeznań przez świadka. Mogłoby o tym świadczyć brzmienie przepisu art. 273 r.k.k. (tytuł IV- „Przeszkadzanie wymiarowi sprawiedliwości”), który stanowi, że świadek, który w sprawie karnej, cywilnej lub w innym postępowaniu, w którym przesłuchuje się świadków, składa fałszywe zeznania lub zataja istotne dla sprawy okoliczności podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 3 lat lub karze grzywny. Dopiero w typie kwalifikowanym z art. 273 ustęp 2 r.k.k. pojawia się wyraźnie znamię biegłego. Przepis ten przewiduje cztery typy kwalifikowane przestępstwa z art. 273 ustęp 1 r.k.k., zagrożone surowszą karą- pozbawienia wolności od roku do lat 10. W trzech z nich znamieniem kwalifikującym jest podmiot- świadek, którego tożsamość jest chroniona w ramach programu ochrony świadków; wywiadowca pracujący „pod przykryciem” oraz osoba, która przygotowuje opinię biegłego lub przekład. W czwartym typie kwalifikowanym na zaostrzenie kary wpływa fakt popełnienia czynu w sprawie o czyn zagrożony karą dożywotnego pozbawienia wolności albo karą pozbawienia wolności na okres 10 lat lub surowszą. Rumuński kodeks karny przewiduje klauzulę niekaralności, jeżeli składający fałszywe zeznania odwoła je w odpowiednim momencie.

Także serbski kodeks karny w art. 335 (rozdział 30- „Przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości”) przewiduje odpowiedzialność karną świadka, biegłego lub tłumacza, który składa fałszywe zeznanie przed sądem, w postępowaniu dyscyplinarnym, administracyjnym, o wykroczenia lub w innym przewidzianym prawem postępowaniu. Czyn zagrożony jest karą pozbawienia wolności do 3 lat. Przepis ten ma zastosowanie także do strony w postępowaniu dowodowym. Typ kwalifikowany tego przestępstwa polega na złożeniu fałszywego oświadczenia pod przysięgą w postępowaniu karnym i zagrożony jest karą pozbawienia wolności od 3 miesięcy do 5 lat. Możliwe jest odstępianie od wymiaru kary sprawcy, który odwołał fałszywe stwierdzenia przed zapadnięciem końcowego

rozstrzygnięcia w sprawie. Serbski kodeks karny przewiduje również komplementarny typ wpływania na świadka, biegłego lub tłumacza w celu skłonienia go do złożenia fałszywego oświadczenia.

Rozdział 28 słoweńskiego kodeksu karnego („Przestępstwa przeciwko zarządzaniu sprawiedliwością”) nie zawiera samoistnego typu czynu zabronionego, którego podmiotem może być tylko ekspert lub tłumacz. Przepis art. 284 kryminalizuje zachowanie świadka, biegłego, rzeczoznawcy lub tłumacza, który przedstawia fałszywe twierdzenia przed sądem w sprawie o występki, w trakcie śledztwa parlamentarnego albo w postępowaniu administracyjnym lub dyscyplinarnym, a także biegły lub rzeczoznawca, który tworzy fałszywe opinie pisemne oraz tłumacz, który przedkłada pisemne fałszywy przekład podlega karze pozbawienia wolności do 3 lat. Przepis ten odpowiednio stosuje się w postępowaniu cywilnym. Przewidziane są dwa typy kwalifikowane tego przestępstwa. Pierwszy z punktu 3 art. 284 s.k.k. polega na popełnieniu krzywoprzysięstwa przed sądem karnym w poważniejszej sprawie; grozi za to kar pozbawienia wolności do 5 lat. W drugim, znamieniem kwalifikującym jest skutek- wywołanie szczególnie poważnych konsekwencji dla oskarżonego, zagrożony karą pozbawienia wolności od 1 roku do 8 lat. Słoweńskiemu ustawodawstwu znana jest klauzula niekaralności (art. 284 pkt 5 s.k.k.), jeżeli sprawca odwoła fałszywe stwierdzenia przed zapadnięciem rozstrzygnięcia w sprawie, w której było złożone.

Szwajcaria kryminalizuje składanie fałszywych zeznań w art. 307 (tytuł 17- „Zbrodnie i występki przeciwko zarządzaniu wymiarem sprawiedliwości”). Przepis ten brzmi, kto występując w procesie sądowym jako świadek, biegły lub tłumacz przedstawia fałszywe dowody lub zeznanie, przedkłada fałszywą opinię lub przekład podlega karze do 5 lat pozbawienia wolności lub karze grzywny. Przewidziany został typ kwalifikowany zagrożony karą pozbawienia wolności do lat 5 lub grzywny nie niższej niż 180 stawek dziennych. Sprawca ponosi taką surowszą odpowiedzialność karną, jeżeli zeznanie, opinia lub przekład zostały złożone pod przysięgą lub potwierdzone. Szwajcarski kodeks karny zna również typ uprzywilejowany- jeżeli fałszywe oświadczenie dotyczy okoliczności niemających znaczenia dla rozstrzygnięcia sądowego, sprawca podlega karze grzywny nie wyższej niż 180 stawek dziennych.

Szwedzki kodeks karny także nie wyodrębnia jako samoistnego typu składania fałszywej opinii przez eksperta. Zawiera natomiast dość szczegółowe uregulowania dotyczące krzywoprzysięstwa. Odnośne przepisy zawiera rozdział 15- „O krzywoprzysięstwie, fałszywym oskarżeniu oraz składaniu nieprawdziwych oświadczeń”. Podmioty tych czynów

wprowadzone zostały w sposób opisowy- nie pada nazwa „świadek” lub „ekspert”. W sekcji 1 mowa jest o osobie, która pod przysięgą podaje nieprawdziwe informacje lub zataja prawdę. Zachowanie opisane w sekcji 2 może popełnić ten, kto jest przesłuchiwany w postępowaniu sądowym po złożeniu deklaracji, że będzie mówić prawdę i nie będzie zatajać prawdy. Kara zależy od ciężaru gatunkowego krzywoprzysięstwa. Co do zasady zagrożone jest ono karą do 4 lat pozbawienia wolności; w przypadku drobniejszych przestępstw- karą grzywny lub pozbawienia wolności do 6 miesięcy, w przypadku zaś poważniejszych przestępstw- karą od 2 do 8 lat pozbawienia wolności. Przy ocenie, czy przestępstwo (krzywoprzysięstwo) było poważne, bierze się między innymi pod uwagę, czy zostało popełnione z zamiarem, by niewinna osoba została skazana za poważne przestępstwo lub czy została komuś wyrządzona poważna szkoda. Stypizowane w sekcji 2 przestępstwo składania fałszywych zeznań zagrożone jest karą do 2 lat pozbawienia wolności lub w przypadku lżejszych przestępstw- karą grzywny lub pozbawienia wolności do 6 miesięcy. Oba typy- z sekcji 1 i sekcji 2 mają typ nieumyślny, zagrożony karą grzywny lub pozbawienia wolności do 6 miesięcy. Sekcja 4a rozciąga zastosowanie tych przepisów przed tzw. sądem nordyckim (sądy Danii, Finlandii, Islandii oraz Norwegii).

Odniesienie wprost do czynu eksperta (biegłego) pojawia się w sekcji 4b, rozciągającej zastosowanie przepisu sekcji 1 i 3 na czyn zabroniony polegający na podawaniu nieprawdziwych informacji lub zatajaniu prawdy przez świadka lub eksperta, który zeznaje pod przysięgą przez Europejskim Trybunałem Sprawiedliwości lub EFTA.

Wśród przestępstw z rozdziału 32 („Przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości”) kodeksu karnego Tadżykistanu odpowiedzialność karną za składanie fałszywych oświadczeń reguluje art. 351. Stanowi on, że świadome składanie fałszywych zeznań przez świadka, pokrzywdzonego lub biegłego oraz błędny przekład dokonany przez tłumacza przed sądem lub w postępowaniu przygotowawczym, podlega karze ograniczenia wolności na okres od roku do 3 lat lub karze pozbawienia wolności do lat 2. Typ kwalifikowany zagrożony jest karą pozbawienia wolności od 2 do 5 lat, obok której może zostać także orzeczona konfiskata majątku. Wyliczone zostały cztery alternatywne znamiona kwalifikujące: jeżeli czyn związany jest z oskarżeniem o popełnienie zbrodni lub szczególnie ciężkiego przestępstwa, połączony z produkowaniem fałszywych dowodów oskarżenia, popełniony z motywacji majątkowej lub w interesie zorganizowanej grupy. Przepisowi temu towarzyszy nota interpretacyjna zawierająca klauzulę niekaralności, jeśli sprawca dobrowolnie przed zapadnięciem końcowego rozstrzygnięcia odwoła fałszywe zeznania.

W kodeksie karnym Ukrainy umyślne składanie fałszywych zeznań przez świadka, pokrzywdzonego, umyślne przedłożenie fałszywej opinii przez biegłego, umyślne sporządzenie fałszywego przekładu przez tłumacza w postępowaniu przygotowawczym, przedsądowym, przed śledczą lub parlamentarną komisją powołaną ad hoc lub przed sądem, zagrożone jest karą pracy poprawczej do lat 2, aresztu do 6 miesięcy lub ograniczenia wolności do lat 2- art. 384 (rozdział- „Przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości”). Przewidziany został także typ kwalifikowany zagrożony karą pracy poprawczej do lat 2, ograniczenia wolności do lat 5 lub pozbawienia wolności od 2 do 5 lat. Jego znamiona są zrealizowane wówczas, gdy czyn dotyczy oskarżenia o poważne przestępstwo lub towarzyszy mu produkowanie dowodów (na korzyść i przeciwko oskarżonemu).

W kodeksie karnym Uzbekistanu (rozdział 16- „Przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości”) art. 238 stanowi, że umyślne składanie fałszywych zeznań przez świadka lub pokrzywdzonego lub świadome przedkładanie fałszywej opinii przez biegłego sądowego, błędnego przekładu przez tłumacza w postępowaniu przygotowawczym, przedsądowym lub przed sądem, podlega karze grzywny nieprzekraczającej 25-krotności minimalnego miesięcznego wynagrodzenia, pracy poprawczej do 2 lat lub aresztu do 6 miesięcy. W tym samym przepisie kryminalizowane jest również zachęcanie lub zmuszanie przez wywieranie fizycznej lub psychicznej presji na wskazane osoby lub ich najbliższych. Taki czyn zagrożony jest karą pracy poprawczej na okres od 2 do 3 lat lub pozbawienia wolności do 3 lat. Oba te typy mają postać kwalifikowaną, za popełnienie której grozi kara pozbawienia wolności od 3 do 5 lat. Znamieniem kwalifikującym jest działanie w interesie zorganizowanej grupy przestępczej.

Węgierski kodeks karny w rozdziale XXVI- „Przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości” w art. 272 typizuje krzywoprzysięstwo popełnione przez świadka oraz ukrywanie przez niego dowodów w postępowaniu. Przepis ten ma zastosowanie także do eksperta, który przedstawia fałszywą opinię lub informację wymagającą wiedzy specjalistycznej oraz do tłumacza. Sankcja za krzywoprzysięstwo zależy od tego, czy zostało ono popełnione w procesie karnym czy cywilnym. W sprawie karnej krzywoprzysięstwo, niezależnie od tego, czy popełnione przez świadka, eksperta czy tłumacza stanowi zbrodnię i zagrożone jest karą od 2 do 5 lat pozbawienia wolności. Surowszą karą zagrożone jest krzywoprzysięstwo wówczas, gdy dotyczy przestępstwa zagrożonego maksymalną karą dożywotniego pozbawienia wolności. Górna granica sankcji ulega wtedy podwyższeniu do 8 lat. Jeżeli krzywoprzysięstwo popełnione zostało w sprawie cywilnej, zagrożone jest karą

pozbawienia wolności do lat 3, chyba że sprawa cywilna dotyczy szczególnie cennych wartości lub innego ważnego interesu. Wówczas podlega karze od roku do 5 lat.

Art. 272 pkt 6 węgierskiego kodeksu karnego zawiera typ nieumyślny krzywoprzysięstwa zagrożony karą pozbawienia wolności do roku.

Krzywoprzysięstwo popełnione w postępowaniu karnym dotyczącym występków, w innych postępowaniach sądowych oraz w postępowaniu dyscyplinarnym zagrożone jest karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą roku.

4.3. Państwa, w których przepis o świadku ma odpowiednie zastosowanie do biegłego, rzeczoznawcy, tłumacza

Kodeks karny Belgii również odsyła do odpowiedniego stosowania w odniesieniu do ekspertów i tłumaczy przepisów dotyczących składania fałszywych zeznań przez świadków. Podstawowy typ tego czynu zabronionego zawarty w art. 215 zagrożony jest karą pozbawienia wolności od 5 do 10 lat (na podstawie art. 80 możliwe jest złagodzenie kary). Przepis art. 221 belgijskiego k.k. stanowi, że ekspert lub tłumacz winny wprowadzenia w błąd w sprawie karnej lub cywilnej podlega karze przewidzianej za składanie fałszywych zeznań przez świadka z art. 215. Kara zostaje złagodzona na podstawie art. 217, gdy ekspert został wysłuchany bez złożenia przysięgi, możliwe jest wówczas orzeczenie zakazów lub ograniczenie praw.

Tutaj również kodeks karny zawiera swoiste dopełnienie w postaci art. 223- takiej samej karze, jak składający fałszywe zeznania podlega ten, kto go do tego nakłonił.

Francuski kodeks karny w kazuistyczny sposób oddziela składanie fałszywych zeznań przez świadka oraz fałszywej opinii przez eksperta czy fałszywego przekładu przez tłumacza, przy czym te ostatnie odwołują się do przepisów o składaniu fałszywych zeznań. Wszystkie te przepisy znajdują się w rozdziale IV- „Zabezpieczenie prawidłowego funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości”, w sekcji II- „Utrudnianie funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości”. Składanie fałszywych zeznań pod przysięgą przed sądem lub policją sądową zagrożone jest karą pozbawienia wolności do 5 lat oraz karą grzywny 75 tysięcy euro (art. 434-13). Przepis ten nie wskazuje podmiotu czynu. Jednak w dalszej jego części użyte zostało określenie „świadek”- fałszywy świadek nie podlega karze, jeżeli dobrowolnie odwoła fałszywe stwierdzenia zanim zapadnie decyzja końcowa w sprawie, w której zostały złożone. W kolejnym przepisie przewidziany został typ kwalifikowany, zagrożony karą do 7 lat pozbawienia wolności lub grzywny w wysokości 100 tysięcy euro, gdy fałszywe zeznania

złożone zostały w zamian za uzyskanie podarunku lub korzyści majątkowej oraz gdy osoba, przeciwko której lub na korzyść której złożono fałszywe zeznania została oskarżona o popełnienie zbrodni. Przepis art. 434-18 francuskiego k.k. dotyczy przestępstwa sporządzenia złego przekładu, zniekształcającego treść słów lub dokumentu popełnionego przez tłumacza. Przewidziana jest w nim kara taka, jak za składanie fałszywych zeznań- odpowiednio grzywna w wysokości 75,000 euro lub kara pozbawienia wolności do lat 5 albo grzywna w wysokości 100,000 euro lub kara pozbawienia wolności do lat 7. W podobny sposób uregulowana jest kwestia odpowiedzialności biegłego za fałszowanie danych lub wniosków w ustnej lub pisemnej opinii. Czyn ten jest zagrożony taką samą karą (art. 434-20). Szczegółowo uregulowana jest kwestia odpowiedzialności za przekupstwo lub nakłanianie danych osób do składania fałszywych oświadczeń.

Odpowiednie stosowanie do ekspertów (biegłych) i tłumaczy przepisów dotyczących składania nieprawdziwych zeznań przez świadka zawiera kodeks karny Hiszpanii- Rozdział VI- „Krzywoprzysięstwo”). W art. 458 typizuje on składanie przez świadka nieprawdziwych zeznań, co zagrożone jest karą pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 2 lat lub karą grzywny od trzech do 6 miesięcy.¹⁷ Jeżeli świadek popełnia czyn przeciwko oskarżonemu w sprawie karnej, podlega karze pozbawienia wolności od 1 do trzech lat lub grzywny od 6 do 12 miesięcy. Jeżeli rozstrzygnięcie sądu zapadło w oparciu o owe fałszywe zeznania, może zostać wymierzona kara surowsza. Przepis art. 459 hiszpańskiego k.k. stanowi zaś, że kary przewidziane w art. 458 w górnej połowie orzeka się wobec ekspertów (biegłych) i tłumaczy, którzy złośliwie przeinaczają prawdę w swoich opiniach lub tłumaczeniach. Wobec tych sprawców można ponadto orzekać zakazy dotyczące ich działalności zawodowej, zatrudnienia w instytucjach publicznych i urzędach na okres od 6 do 12 lat. Hiszpański kodeks karny przewiduje jeszcze jeden typ czynu zabronionego, które sprawcą może być między innymi ekspert (biegły)- obok świadka i tłumacza. Zawarty jest on w art. 460, który stanowi, że świadek, biegły lub tłumacz, który nie przeinacza istotnie prawdy, ale zmienia ją, przez wahanie się, niedokładność lub przemilczenie faktów mających znaczenie lub informacji znanych sobie podlega karze grzywny od 6 do 12 miesięcy i gdy jest to wskazane- zawieszenia w możliwości zatrudnienia w instytucjach publicznych i urzędach, wykonywaniu zawodu na okres od 6 miesięcy do 3 lat.

Warto jeszcze zaznaczyć, że hiszpański kodeks karny zawiera przepis niejako dopełniający powyższe. Mianowicie takiej samej karze, jaka przewidziana została dla

---

¹⁷ Grzywna w Hiszpanii wymierzana jest w stawkach dziennych od 10 dni do dwóch lat.

świadków, ekspertów i tłumaczy, podlega ten, kto świadomie tworzy fałszywych świadków lub wprowadza w błąd biegłego lub tłumacza. Istnieje typ kwalifikowany tego przestępstwa wówczas, gdy sprawcą jest osoba pracującą w wymiarze sprawiedliwości (adwokat, przedstawiciel oskarżyciela publicznego, etc.), która popełnia taki czyn w ramach pełnienia obowiązków zawodowych lub praktyki zawodowej. Karę wymierza się wówczas powyżej połowy przewidzianego zagrożenia ustawowego oraz orzeka zakazy zatrudnienia w urzędach i publicznych instytucjach; wykonywania zawodu na okres od 2 do 4 lat.

W art. 462 hiszpańskiego kodeksu karnego przewidziany jest swoisty czynny żal. W przypadku, gdy krzywoprzysięzca w sprawie karnej, odwoła kłamliwe stwierdzenia zanim zapadnie wyrok w sprawie, w której zostało popełnione, sprawca nie podlega karze. Natomiast, jeśli w takiej sytuacji zapadł wyrok związany z orzeczeniem środków o charakterze probacyjnym, wymierza się wobec sprawcy kary łagodniejszego rodzaju.¹⁸

4.4. Państwa, w których nie ma typu czynu zabronionego odnoszącego się wprost do odpowiedzialności biegłego, rzeczoznawcy, tłumacza (przepis ogólny)

Nie mają w kodeksie karnym typu czynu zabronionego odnoszącego się wprost do eksperta lub/i tłumacza- Norwegia, Islandia,¹⁹ Dania.²⁰ W duńskim kodeksie karnym krzywoprzysięstwu poświęcony jest odrębny rozdział- IX o takim właśnie tytule. Zawiera on trzy przepisy. W art. 207 d.k.k. stypizowane jest przestępstwo polegające na umyślnym złożeniu oświadczenia pod przysięgą- ustnie lub pisemnie, osobiście lub przez pełnomocnika, w przypadkach, gdy odpowiednie przepisy wymagają złożenia takiego oświadczenia lub gdy z jego złożeniem wiążą się określone konsekwencje prawne. Zagrożone jest karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą 6 lat lub karą grzywny czwartej kategorii (19,500 euro). Typ kwalifikowany zagrożony karą pozbawienia wolności do lat 9 lub karą grzywny piątej kategorii (78,000 euro). Sąd może również orzec pozbawienie pewnych praw. Przepisy art. 207a i 207 b typizują szczegółowe przypadki składania fałszywych zeznań, zagrożone taką samą karą, jak czyn z art. 207.

W rozdziale XV islandzkiego kodeksu karnego zatytułowanym „Fałszywe zeznania i fałszywe oskarżenie” znajdują się przepisy, które nie wymieniają wśród znamion określenia „biegły” czy „tłumacz”, jednak mogą mieć wobec nich zastosowanie. Najogólniejszym

---

¹⁸ Hiszpański kodeks karny dzieli kary na trzy grupy w zależności od ich dolegliwości- art. 33 h.k.k.

¹⁹ Tekst kodeksu karnego ze strony <http://www.justice.ie/> stan na dzień 24 lutego 2016 r.

²⁰ Tekst kodeksu karnego ze strony <https://www.government.nl> stan na dzień 24 lutego 2016 r.

przepisem jest art. 142, który stanowi, że kto składa fałszywe oświadczenia przed sądem lub innym organem uprawnionym do odbierania przyrzeczenia, podlega karze pozbawienia wolności do lat 4, a gdy składa takie oświadczenie pod przysięgą, kara ma zostać zaostrzona. Natomiast, gdy nie miało ono znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy, sprawca podlega karze pozbawienia wolności do roku lub grzywny. Wydaje się, że do biegłych lub tłumaczy może się w szczególności odnosić przepis art. 146 i.k.k., w myśl którego, kto mając obowiązek udzielenia informacji organowi publicznemu podaje je błędnie, podlega karze grzywny lub pozbawienia wolności do 4 miesięcy. Jeżeli ktoś składa nieprawidłowe pisemne oświadczenie lub potwierdza pisemnie coś, odnośnie do czego nie ma wystarczającej wiedzy, podlega karze grzywny lub pozbawienia wolności do 4 miesięcy.

Rozdział 15 norweskiego kodeksu karnego („Fałszywe zeznania”) zawiera dość szczegółowe uregulowania dotyczące składania fałszywych zeznań. Żaden przepis nie odnosi się wprost do odpowiedzialności karnej biegłego lub tłumacza. Podstawowe unormowanie zawarte jest w art. 163 n.k.k., który stanowi, że kto składa fałszywe zeznania przed sądem po złożeniu przyrzeczenia podlega karze pozbawienia wolności do lat 5. Takiej samej karze podlega składający fałszywe zeznania poza sądem po złożeniu przewidzianego prawem przyrzeczenia.

4.5. Dane prawnoporównawcze podsumowanie

Zestawienie danych ogólnych

		Polska	Inne państwa
Sposób ujęcia typu	Samoistny	art. 233 § 4 k.k.	Albania, Bułgaria, Estonia, Rumunia, Turcja,
	odpowiednie stosowanie przepisu o świadkach	-	Belgia, Francja, Hiszpania,
	w ramach ogólnego typu łącznie ze świadkiem	-	Armenia, Austria, Azerbejdżan, Bośnia i Hercegowina, Chorwacja, Czarnogóra, Czechy, Finlandia, Gruzja, Kazachstan, Kirgizja, Litwa, Łotwa, Macedonia, Mołdawia, Mongolia, Rosja, Niemcy, Serbia, Słowenia, Szwajcaria, Szwecja, Tadżykistan, Ukraina, Uzbekistan, Węgry,
	w ramach ogólnego typu bez wskazywania podmiotów	-	Dania, Islandia, Norwegia
Znamiona (chodzi o znamiona <i>expressis verbis</i> pojawiające się w treści	Opinia fałszywa	+	Albania, Armenia, Austria, Azerbejdżan, Bułgaria, Chorwacja, Czarnogóra, Czechy, Dania, Estonia, Finlandia, Francja, Gruzja, Kazachstan, Kirgizja, Litwa, Łotwa, Macedonia, Norwegia, Niemcy, Rosja, Rumunia, Serbia, Słowenia, Szwajcaria, Tadżykistan, Ukraina, Uzbekistan, Węgry,
	Oczywiście fałszywa	-	Armenia, Azerbejdżan, Bośnia i Hercegowina,

przepisu)			Mołdawia, Mongolia,	
	Opinia niezgodna z prawdą	-	Turcja	
	Opinia ustna, pisemna	-	Albania, Bułgaria,	
	Przysięga lub jej brak	-	Dania, Finlandia, Niemcy, Norwegia	
	Umyślność/ świadomość	-	Albania, Bułgaria, Dania, Estonia, Gruzja, Hiszpania (złośliwie), Kazachstan, Kirgizja, Litwa, Łotwa, Mołdawia, Mongolia, Rosja, Turcja, Ukraina, Uzbekistan,	
	Skutek	-	Słowacja	
	Przedmiot opinii	-	Czechy,	
	Rodzaj organu	Tylko przed sądem	-	Belgia, Norwegia
	Przed różnymi wskazanymi instytucjami	+	(ujęcie syntetyczne)	Albania, Armenia, Azerbejdżan, Bośnia i Hercegowina, Bułgaria, Chorwacja, Czarnogóra, Czechy, Dania, Francja, Gruzja, Islandia, Kazachstan, Kirgizja, Litwa, Łotwa, Macedonia, Mołdawia, Rumunia, Serbia, Słowacja, Słowenia, Tadżykistan, Ukraina, Uzbekistan,
Typ nieumyślny		-	Bułgaria, Finlandia, Niemcy, Węgry, Szwecja	
Typ kwalifikowany	skutek	-	Armenia (uwięzienie innej osoby), Azerbejdżan (oskarżenie innej osoby), Bośnia i Hercegowina (ciężkie konsekwencje dla oskarżonego), Chorwacja (skazanie innej osoby), Czarnogóra (poważne następstwa dla oskarżonego), Czechy (istotna szkoda), Finlandia (skazanie niewinnego; ryzyko podjęcia przez sąd błędnej decyzji), Kazachstan (oskarżenie innej osoby), Litwa (oskarżenie innej osoby), Łotwa, Macedonia, Słowacja (wyrządzenie istotnej szkody), Słowenia (szczególnie poważne konsekwencje dla oskarżonego),	
	sposób	-	Armenia, Finlandia, Słowacja, Kirgizja (groźba, przemoc),	
	cel korzyści majątkowej	-	Albania, Armenia, Kazachstan, Mołdawia, Tadżykistan,	
	szczególna motywacja	-	Słowacja	
	rodzaj sprawy, w jakiej opinię sporządzono	-	Gruzja, Łotwa, Mołdawia, Rosja, Serbia, Słowenia, Tadżykistan, Ukraina, Węgry	
	tworzenie fałszywych dowodów	-	Finlandia, Kazachstan, Mołdawia, Tadżykistan, Ukraina,	
	w zorganizowanej grupie przestępczej	-	Kirgizja, Tadżykistan, Uzbekistan,	
	cel zagarnięcia własności	-	Łotwa,	
	składanie pod przysięgą	-	Islandia, Niemcy, Serbia, Szwajcaria,	
Możliwość złagodzenia kary lub odstąpienia od niej		+	Armenia, Azerbejdżan, Bośnia i Hercegowina, Bułgaria, Chorwacja, Czarnogóra, Gruzja, Hiszpania, Kazachstan, Kirgizja, Macedonia, Niemcy, Rosja, Serbia, Słowenia, Tadżykistan,	
Miejsce w systemie: przestępstwa przeciwko	wymiarowi sprawiedliwości/ zarządzaniu wym.spr./ funkcjonowanie wym. spr./ sprawiedliwości	+	Albania, Armenia, Austria, Azerbejdżan, Bułgaria, Chorwacja, Czarnogóra, Kirgizja, Macedonia, Mołdawia, Rosja, Serbia, Ukraina, Uzbekistan, Węgry, Bośnia i Hercegowina, Finlandia, Łotwa, Mongolia, Słowenia, Szwajcaria, Litwa, Francja	
	prawom osobistym w postępowaniu		Estonia,	

	przedsądowym, pozasądowym oraz sądowym		
	inne formy wpływania na działalność organów państwowych		Słowacja
	organom wymiaru sprawiedliwości lub sądom		Turcja
	o krzywoprzysięstwie, fałszywym oskarżeniu oraz składaniu nieprawdziwych oświadczeń		Szwecja, Norwegia
	wymiarowi sprawiedliwości i porządkowi wykonania kary		Kazachstan,
	porządkowi publicznemu		Czechy,
	postępowaniu dowodowemu		Gruzja,
	fałszywe zeznania i/lub krzywoprzysięstwo		Niemcy, Dania, Hiszpania,

W większości badanych państw odpowiedzialność karna biegłego, rzeczoznawcy i tłumacza uregulowana jest w tym samym przepisie, co odpowiedzialność świadka za składanie fałszywych zeznań; przy czym podmioty te są wyraźnie przez ustawodawcę wskazane wraz z opisem czynu charakterystycznego dla każdego z nich. Dany typ czynu zabronionego najczęściej umieszczony został w rozdziale przestępstw przeciwko wymiarowi sprawiedliwości. Wśród znamion zazwyczaj pojawia się często określenie „fałszywa” lub odpowiadające mu (chodzi zwykle o potwierdzanie nieprawdy lub zatajanie prawdy); zdarza się, że ustawodawca podkreśla „oczywistość” tego faktu. W niektórych państwach podkreślone zostało znamię strony podmiotowej („świadomie”, „wiedząc”, „złośliwie”). Niekiedy wskazaną przez ustawodawcę okolicznością jest przedstawianie opinii zaprzysiężonej. Często kazuistycznie wyliczane są organy (instytucje) lub/i rodzaje postępowań, w których taka fałszywa opinia może być złożona. W niektórych państwach ta okoliczność wpływa na zagrożenie karą (surowszą zagrożone jest przedstawienie takiej opinii w postępowaniu przed sądem w sprawie karnej).

Wiele państw ma typy kwalifikowane analizowanego przestępstwa. Znamieniem kwalifikującym bardzo często jest spowodowanie pewnego skutku (w postaci skazania osoby niewinnej lub surowszego skazania osoby winnej; podjęcia błędnej decyzji przez sąd, spowodowanie istotnej szkody, etc.). Innymi okolicznościami wpływającymi na surowszą

karalność są: działanie w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, szczególna motywacja, rodzaj sprawy, jakiej dotyczy opinia, tworzenie fałszywych dowodów, działanie w związku ze zorganizowaną grupą przestępczą (charakterystyczne, że to znamię pojawia się w byłych republikach ZSRR). W pięciu z badanych krajów pojawił się nieumyślny typ badanego przestępstwa.

Dość powszechnie występuje możliwość złagodzenia kary lub nawet odstąpienia od jej wymierzenia. Zwykle warunkiem skorzystania z tego dobrodziejstwa jest dobrowolne odwołanie na odpowiednim etapie postępowania (najczęściej chodzi o czas przed zapadnięciem ostatecznego rozstrzygnięcia w sprawie) fałszywych oświadczeń.

Kara za typ podstawowy

		Polska	Inne państwa
Tylko kara pozbawienia wolności	do 3 lat	+	Austria, Bośnia i Hercegowina (w postępowaniu innym niż karne), Czarnogóra (w postępowaniu innym niż karne), Finlandia, Turcja, Serbia, Słowenia, Węgry (sprawa cywilna)
	Łagodniejsza		
	Surowsza		Belgia, Bośnia i Hercegowina (w sprawie karnej), Chorwacja, Czarnogóra (w sprawie karnej), Islandia, Słowacja, Macedonia (w sprawie karnej), Niemcy, Norwegia, Rumunia, Węgry (sprawa karna), Szwecja (zasada i cięższe przestępstwa),
Kara pozbawienia wolności alternatywnie z innymi karami	do 3 lat		Albania (biegły), Czechy, Estonia, Hiszpania, Mołdawia,
	Łagodniejsza		Albania (tłumacz), Azerbejdżan, Litwa, Łotwa, Macedonia, Mongolia, Szwecja (drobne przestępstwa), Tadżykistan,
	Surowsza		Bułgaria, Dania, Francja, Szwajcaria,
Kary i zakazy alternatywne	aresztu		Armenia, Gruzja, Kazachstan, Kirgizja, Litwa, Łotwa, Rosja, Ukraina, Uzbekistan,
	ograniczenia wolności		Azerbejdżan, Litwa, Tadżykistan, Ukraina,
	pracy poprawczej		Armenia, Gruzja, Kazachstan, Rosja, Ukraina, Uzbekistan,
	pracy na cele społeczne/ społecznej/ publicznej		Azerbejdżan, Gruzja, Kazachstan, Litwa, Łotwa, Mołdawia,
	pracy przymusowej		Rosja,
	grzywny	+	Albania, Armenia, Azerbejdżan, Czechy, Dania, Estonia, Francja, Gruzja, Hiszpania, Kazachstan, Kirgizja, Litwa, Łotwa, Macedonia, Mołdawia, Mongolia, Rosja, Szwajcaria, Szwecja (drobne przestępstwa), Uzbekistan,
	zakaz prowadzenia działalności zawodowej	+	Bułgaria, Dania, Hiszpania, Mołdawia,

Wśród państw przewidujących za popełnienie omawianego czynu wyłącznie kary pozbawienie wolności- 8 zna zagrożenie karą porównywalne z tym w polskim kodeksie karnym, a pozostałych 12- surowszą. Jednak samo zagrożenie karą nie pokazuje rzeczywistej skali orzekania danej kary wobec sprawców. Trzeba pamiętać, że w niektórych z tych państw istnieją możliwości zamiany na zasadach ogólnych (nieprzedstawianych w tym opracowaniu) kary na inną czy jej złagodzenia. W dziewięciu państwach (Rosja i były republiki radzieckie) przewidziana została kara aresztu, a nie pozbawienia wolności. W przypadku alternatywnego zagrożenia różnymi karami, cztery państwa przewidują karę pozbawienia wolności przekraczającą w górnej granicy 3 lata. W 20 państwach przewidziana została alternatywnie z innymi karami, grzywna. Jej wysokość jest często znaczna- np. 75 tysięcy euro we Francji.

Wnioski

1. W aktualnym stanie prawnym kodeks karny przewiduje wprost odpowiedzialność karną tylko za sporządzenie opinii, przekładu, ekspertyzy fałszywej (zawierającej nieprawdę lub w której zataja się prawdę). Sporządzenie opinii nierzetelnej w określonych przypadkach może wypełniać znamiona typów przestępstw niemających takiego zachowania *expressis verbis* wśród znamion, ale mieszczącego się w ramach istniejącego opisu czynu (np. niedopełnienie obowiązków).

2. Na marginesie rozważań, można zauważyć, że w literaturze dotyczącej opiniodawstwa biegłych podkreśla się niekonsekwencje ustawodawcy w aktualnym stanie prawnym dotyczące jednakowego traktowania opinii biegłego złożonej ustnie i pisemnie (np. zawartość opinii- art. 200 § 2 pkt 6 k.p.k.- podpisy wszystkich biegłych w przypadku opinii ustnej, brak trybu odebrania przyrzeczenia od biegłego powołanego ad hoc, sporządzającego opinię pisemną).²¹

3. Ze względu na istniejące problemy komunikacyjne między biegłymi a organami wymiaru sprawiedliwości (autorka niniejszego opracowania obserwuje takie trudności na linii biegły psycholog- organy wymiaru sprawiedliwości, ale sądzi, że dotyczy to również biegłych, ekspertów i tłumaczy zajmujących się różnymi dziedzinami) ryzykowne jest chyba kryminalizowane sporządzenia opinii nierzetelnej oraz sporządzonej z niezachowaniem należytej staranności. Na gruncie właściwie każdej dziedziny (nauki) istnieją rozbieżności, których rozstrzygnięcie przez samych zainteresowanych jest w zasadzie niemożliwe, ponieważ wynikają one z odmiennych, acz jednakowo poprawnych założeń teoretycznych.

---

²¹ Por. T. Tomaszewski, Dowód z opinii biegłego w procesie karnym, Kraków 1998, s. 23-24.

Tym bardziej nie jest możliwe ich rozstrzygnięcie przez laików, dla których niejednokrotnie już samo zrozumienie natury danego sporu jest trudne. Istnieje niewiele nauk, w których jako wyniki przeprowadzonych badań otrzymuje się dane obiektywne, niepoddające się interpretacji, czy możliwe do jednoznacznej interpretacji (np. poziom alkoholu we krwi). W wielu dziedzinach same wyniki otrzymane w wyniku badań zależą od ich rodzaju, a czasem także sposobu przeprowadzenia; niejednokrotnie na przebieg badania i otrzymane wyniki wpływ mają tzw. zmienne niekontrolowane (np. nastrój osoby badanej), na które prowadzący badanie nie ma wpływu. Interpretacja wyników badań, zwłaszcza np. z dziedziny psychiatrii czy psychologii także nie jest „zero-jedynkowa”. Mogą występować sytuacje, gdy dwóch różnych biegłych odmienne zinterpretuje te same wyniki i o żadnej z tych interpretacji nie można powiedzieć, że jest błędna czy przeprowadzona niezgodnie z zasadami sztuki. Z tego powodu trudno byłoby określić, jakich reguł staranności w danej sytuacji należałoby przestrzegać.

4. Należy także pamiętać o tym, że niestety organy wymiaru sprawiedliwości często nie potrafią w odpowiedni sposób sformułować pytania do biegłego, co wynika z braku znajomości istoty dziedziny, którą biegły się zajmuje. Biegły zaś często nie rozumie, czego właściwie dotyczy pytanie lub rozumiejąc je, nie jest w stanie w oparciu o istniejącą wiedzę z danej dziedziny odpowiedzieć na nie zgodnie z oczekiwaniami organu wymiaru sprawiedliwości.²²

W polskim prawie karnym procesowym to sąd jest najwyższym (w sensie ostatecznym) biegłym i to sąd ocenia dowody, chociaż często nie dysponuje odpowiednią wiedzą z danej dziedziny. Z tego względu łatwo można sobie wyobrazić sytuację, gdy opinia z punktu widzenia organu procesowego jest niejasna, nie udzielono w niej wprost odpowiedzi na postawione w postanowieniu o powołaniu biegłego pytania, a zatem zostaje uznana za nierzetelną lub sporządzoną bez zachowania odpowiednich reguł sztuki; podczas gdy to właśnie taka opinia jest w pewnych wypadkach rzetelna, ponieważ biegły nie jest w stanie jednoznacznie pewnych odpowiedzi udzielić.

5. Status biegłego w polskim postępowaniu nie jest jasno określony. Nie wynika wyraźnie z przepisów kodeksu postępowania karnego, czy jest on raczej pomocnikiem sądu (organu procesowego) quasi- sędzią czy bliżej mu do świadka.²³ Wydaje się, że w aktualnym stanie prawnym, istnieją wystarczające prawnokarne instrumenty pozwalające na pociągnięcie

---

²² Por. T. Jaśkiewicz- Obydzińska [w:] J.K. Gierowski, T. Jaśkiewicz- Obydzińska, M. Najda, Psychologia w postępowaniu karnym, Warszawa 2008, s. 202-203.

²³ K. Czajkowski, Prawa i obowiązki biegłego, Warszawa 1967, s. 16; D. Hajdukiewicz, Podstawy prawne..., s. 195-196.

do odpowiedzialności karnej biegłego, który przez niewłaściwy sposób sporządzenia opinii, narusza lub może naruszyć prawidłowe funkcjonowanie wymiaru sprawiedliwości. Wprowadzenie dodatkowego typu czynu zabronionego, jak można wywnioskować z treści skierowanego do IWS pytania- nawet być może nieumyślnego, mogłoby zachwiać relację organy wymiaru sprawiedliwości (sąd)- biegli (rzecznicy, tłumacze). Należy pamiętać, że praca biegłego sądowego, acz być może prestiżowa, wiąże się z wieloma obowiązkami, dlatego stosunkowo niewielu specjalistów z danej dziedziny decyduje się na stałą współpracę z wymiarem sprawiedliwości w charakterze stałego biegłego. Można się zastanawiać, czy wprowadzenie nowego typu czynu zabronionego, będącego w istocie wyrazem nieufności i kwestionowania wiarygodności biegłych nie sprawi, że coraz mniej chętnie będą oni w takim charakterze występować.

6. Osoby pełniące funkcje biegłych, rzeczoznawców, tłumaczy podlegają z reguły odpowiednim sądom dyscyplinarnym (zawodowym). Wydaje się, że sporządzenie opinii niezgodnie z regułami sztuki, czy jakkolwiek inny przypadek nieprzestępnego niewywiązania się w prawidłowy sposób z obowiązków biegłego powinien być rozpoznawany jako odpowiedzialność dyscyplinarna. Warto się ewentualnie zastanowić nad wpływem umyślnie nierzetelnie sporządzonych opinii na dalszą możliwość bycia biegłym; np. trzykrotne sporządzenie opinii oczywiście nierzetelnej, niezawierającej odpowiedzi na pytania organu procesowego, zawierającej istotne braki, sporządzonej z niezachowaniem należytej minimalnej staranności skutkowałoby skreśleniem z listy i brakiem możliwości powołania takiej osoby jako biegłego sądowego ad hoc.

7. Wprowadzenie do kodeksu karnego pojęcia „należytej staranności”, którym obecnie posługuje się kodeks cywilny i kodeks etyki lekarskiej, nie byłoby właściwe. Spowodowałoby wiele problemów interpretacyjnych, zwłaszcza w kontekście funkcjonującego na gruncie kodeksu karnego określenia ostrożności wymaganej w danych okolicznościach.

8. Konstrukcja typów analizowanego przestępstwa w badanych państwach nie odbiega znacząco od uregulowania obecnie obowiązującego w Polsce, czyli art. 233 § 4 k.k. Istniejące różnice wynikają z odmiennej techniki legislacyjnej- polski kodeks karny wyróżnia się *in plus* (przynajmniej w odniesieniu do analizowanego typu) wśród kodeksów europejskich, a także innych państw spoza Europy (często wzorowanych na tychże). Znamiona istniejącego typu są wystarczająco precyzyjne, a jednocześnie pojemne, co pozwala uniknąć wszechobecnej w innych kodeksach kazuistyki. W zasadzie w większość państw kryminalizowane jest przedstawienie opinii zawierającej nieprawdę lub w której zataja się prawdę, czyli opinii fałszywej.

9. W 8 państwach zagrożenie karą za popełnienie analizowanego typu czynu zabronionego jest zbliżone do przewidzianej w polskim kodeksie karnym. W wielu przypadkach przewidziane zostały liczne kary alternatywne, zarówno występujące w polskim systemie prawnym, jak i nieznanymi mi. Wśród nich często pojawia się kara grzywny, nawet o znacznej wysokości.

10. Aktualnie istniejące uregulowanie wydaje się być wystarczające. Wprowadzenie typu, w którym znamieniem byłoby sporządzenie opinii nierzetelnej lub bez należytej staranności powinno pozostać materią ewentualnego postępowania dyscyplinarnego. W szczególnie drastycznych przypadkach takich zachowań, zasługujących niewątpliwie na kryminalizację, wydaje się, że zostaną zrealizowane znamiona istniejących w kodeksie karnym typów.